

Commissie gericht op het uitroeien van kinderarmoede van de gemeente Sint-Agatha- Berchem

Activiteitenverslag

Yonnec POLET

Schepen van sociale zaken van de gemeente Sint-Agatha-Berchem
Voorzitter van de gemeentelijke commissie gericht op het uitroeien van kinderarmoede

INHOUDSOPGAVE

1. Waarom een commissie gericht op het uitroeien van kinderarmoede?.....	6
1.1 Een definitie van armoede	7
1.2 Hoe wordt armoede gemeten?.....	8
1.3 Risico op armoede op basis van inkomen.....	8
1.4 Ernstige materiële deprivatie.....	9
1.5 Huishoudens met een zeer lage werkintensiteit.....	9
2. Samenstelling van de commissie	10
3. Werkvergaderingen van de Commissie.....	11
4. De werken van de Commissie gericht op het uitroeien van kinderarmoede	12
4.1 Interventie van het OCMW van Sint-Agatha-Berchem.....	12
4.1.1 Bestaansonzekerheid in België.....	12
4.1.2 Kerncijfers - Brussels Gewest (2019):.....	13
4.1.3 Kinderarmoede	13
4.1.4 Wat met de impact van het coronavirus?.....	20
4.1.5 Enkele pistes voor lokale actie	20
4.1.6 Samenvatting van de interventies van de commissieleden naar aanleiding van deze presentatie	20
4.2 Presentatie door De heer De Vos, Algemeen Afgevaardigde voor de rechten van het kind	22
4.2.1 Vaststelling	22
4.2.2 De gevolgen van de Covid-19-crisis.....	22
4.3 Interventie van de OVM COMENSIA.....	24
4.3.1 Kerncijfers	24
4.3.2 Sociale actie	24
4.4 Interventie van het ONE	25
4.4.1 De metafoor van het gat.....	25
4.4.2 De 5 mechanismen om de situatie te verbeteren	25
4.4.3 De behoefte aan individuele en maatschappelijke interventies.....	26
4.4.4 Diverse opmerkingen	27
4.4.5 Samenvatting van de interventies na de presentaties van het ONE en Comensia.....	28
4.5 Interventie van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.....	29
4.5.1 Demografie van Sint-Agatha-Berchem	29
4.5.2 De Berchemse bevolking	30
4.5.3 Onderwijs en jonge kinderen	30
4.5.4 Arbeidsmarkt	30
4.5.5 Armoede naar inkomen	31
4.5.6 Huisvesting.....	31
4.5.7 Gezondheid	31
4.5.8 Welke uitdagingen voor de gemeente Sint-Agatha-Berchem?.....	32
4.6 Interventie van de Koning Boudewijnstichting.....	32

4.6.1	Vaststellingen.....	33
4.6.2	Hefbomen op lokaal niveau	33
4.7	Interventie van het Observatoire de l'Enfant van de Franse Gemeenschapscommissie	36
4.7.1	Presentatie van het Observatoire	36
4.7.2	De juiste indicatoren vinden en gebruiken voor efficiënte actie	36
4.7.3	Welke acties zijn mogelijk?	37
4.7.4	Het belang van toegankelijke kinderopvang.....	38
4.7.5	Conclusie	39
4.8	Interventie van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Voorstelling van het overzicht van non take-up van sociale rechten en sociale onderbescherming in het Brusselse Gewest.....	40
4.8.1	Waarom maken mensen geen gebruik van hun sociale rechten?	40
4.8.2	De mechanismen van non take-up van rechten.....	42
4.8.3	Lessen uit de sociaal-administratieve ervaringen van mensen.....	43
4.8.4	De uitdagingen van geautomatiseerde gegevensuitwisseling.....	44
4.8.5	Pistes om de situatie te verbeteren.....	44
4.9	Interventie van het centrum LUCAS van de KU Leuven. Presentatie “Welzijn bij het kind en de kwetsbare jongere”.....	45
4.9.1	Mentaal welzijn bij kinderen en jongeren.....	45
4.9.2	De sociale determinanten van welzijn	45
4.9.3	De meest kwetsbare huishoudens: onderzoek naar dakloosheid en thuisloosheid	46
4.9.4	Opzienbarende cijfers	47
4.9.5	Denkpistes.....	48
5.	Conclusie en werkpistes	49
5.1	Kinderarmoede in Berchem begrijpen en identificeren.....	49
5.1.1	De balans opmaken van kinderarmoede	49
5.1.2	Verbeterde opsporing van gezinnen in armoede	49
5.2	Opvang van kinderen en (toekomstige) ouders	50
5.3	De overgang naar school.....	50
5.4	Inwerken op de deprivatiefactoren.....	51
5.5	Opzetten van een specifiek plan voor sociale begeleiding van kwetsbare gezinnen.....	52
5.6	Het huisvestingsprobleem	52
5.7	Anticiperen op demografische veranderingen in de gemeente	53
5.8	Het probleem van de non take-up van rechten	53

Onze dank voor de opstelling van dit verslag gaat uit naar de heer Jérôme BOHBOT

Projectbeheerder van het OCMW van Sint-Agatha-Berchem

jbohbot@cpas-ocmwberchem.brussels

*In 2002 titelde een artikel in het tijdschrift *Reflets et perspectives de la vie économique* “Kinderarmoede: België bij de beste leerlingen van de Europese klas”. Ons land telde immers het op drie na laagste percentage kinderen die opgroeiden in een arm gezin. Twintig jaar later staat België op de 29e plaats van de hoge-inkomenslanden, met één kind op vijf dat onder de armoedegrens leeft.*

Achter deze cijfers gaan echter grote verschillen tussen de gewesten schuil. Vóór de coronapandemie had Vlaanderen een kinderarmoedecijfer van 10% en Wallonië van 26%, terwijl Brussel piekte met 40%. Dit betekent dat bijna één kind op twee in armoede leeft in de Europese hoofdstad.

Kinderarmoede houdt verband met de gezinssituatie: eenouderschap, maatschappelijke kwetsbaarheid, werkloosheid, enz. Het leidt tot een vicieuze cirkel van generatiearmoede. Wie geboren wordt in een kansarm gezin, heeft veel minder kans om te slagen op school dan andere kinderen. Voor wie in armoede wordt geboren, is de kans groot dat hij of zij opgroeit tot een arme volwassene en dat dit patroon zich van generatie op generatie herhaalt.

De bevolking van onze gemeente vertoont twee kenmerken die het risico op bestaansonzekerheid bij kinderen beïnvloeden: het aantal jongeren onder de 18 jaar ligt hoger dan het Brusselse gemiddelde, net als het aantal eenoudergezinnen. Volgens het BISA komt bijna een derde van de Berchemse kinderen ter wereld in een potentieel kansarm gezin.

In het licht van deze vaststellingen hebben de gemeente en het OCMW van Sint-Agatha-Berchem altijd het voortouw genomen in de strijd tegen kinderarmoede. Al jaren ontwikkelen hun diensten talrijke initiatieven om de situatie van kansarme gezinnen en kinderen te verbeteren. Er is echter altijd ruimte voor verbetering, vooral wanneer opeenvolgende crisissen steeds meer mensen in bestaansonzekerheid drijven. Om die reden werd eind 2020 een commissie opgericht. Ze wil een stem geven aan degenen die dagelijks te maken hebben met kinderarmoede, om de oorzaken van dit fenomeen beter te begrijpen en te analyseren, en om concrete en doeltreffende acties op lokaal niveau te bedenken en voor te stellen en zodoende de situatie te verbeteren. Deze uitdaging willen wij aangaan om een betere toekomst te garanderen voor alle kinderen in onze gemeente.

Dhr. Yonnect POLET
Schepen van sociale zaken van de gemeente Sint-Agatha-Berchem
Voorzitter van de gemeentelijke commissie gericht op het uitroeien van kinderarmoede

Dhr. Marc HERMANS
Voorzitter van het OCMW van Sint-Agatha-Berchem

I. Waarom een commissie gericht op het uitroeien van kinderarmoede?

De cijfers over armoede in het algemeen en kinderarmoede in het bijzonder in het Brussels Gewest zijn veelzeggend en schokkend voor een Europese hoofdstad. De monetaire armoede-indicatoren geven aan dat een groot aantal inwoners van het Gewest moeten leven van een laag inkomen: **een derde van de Brusselse bevolking leeft van een inkomen onder de armoederisicodrempel** (dit is € 1.366 euro per maand voor een alleenstaande en € 2.868 per maand voor een koppel met twee kinderen).

Het armoederisicopercentage voor kinderen en adolescenten (0-17 jaar) ligt nog hoger, wat een afspiegeling is van de financiële moeilijkheden waarmee veel gezinnen met kinderen in het Brussels Gewest te maken krijgen: **41% van de kinderen leeft in een gezin met een inkomen onder de armoederisicodrempel**. Meer dan één op vier kinderen (0-17 jaar) leeft in een huishouden met een zeer lage werkintensiteit.

Een vijfde van de bevolking in de werkende leeftijd (18-64 jaar) leeft van een sociale uitkering of vervangingsinkomen, waarvan de meeste minimumbedragen onder de armoederisicodrempel liggen.

Tussen januari 2010 en januari 2020 is het aantal mensen dat een (equivalent) leefloon ontvangt van het OCMW van Sint-Agatha-Berchem sterk gestegen (+49%), terwijl het aantal mensen dat een werkloosheids- of inschakelingsuitkering ontvangt gedaald is (-27%). Het aantal mensen met een handicap is eveneens aanzienlijk toegenomen (+65%).

In januari 2020 leefde meer dan 20% van de Brusselaars tussen 18 en 64 jaar van een uitkering. Bijna 6% ontving een (equivalent) leefloon, 5% een invaliditeitsuitkering, 7% een werkloosheids- (of inschakelings)uitkering en 2,4% een vervangingsinkomen en/of een leefloon.

In het Brussels Gewest heeft een kwart van de leerlingen in het secundair onderwijs minstens twee jaar leerachterstand. Van de jongeren tussen 18 en 24 jaar heeft meer dan één op tien de school vroegtijdig verlaten zonder een diploma hoger secundair onderwijs te behalen.

Ongeacht hun leeftijd hebben mensen zonder diploma secundair onderwijs het erg moeilijk om werk te vinden: 25% van de Brusselse actieve bevolking met niet meer dan een diploma lager secundair onderwijs is werkloos.

Deze cijfers houden nog niet volledig rekening met de impact van de crisis in verband met de Covid-19-pandemie, waarvan de gevolgen op lange termijn voelbaar zullen zijn, vooral bij jongeren onder de 25 jaar (schoolverzuim, studentenarmoede, psychologische problemen, enz.). Evenmin houden ze rekening met de crisis in verband met de stijgende energieprijzen, die veel huishoudens treffen sinds het begin van de Russische invasie in Oekraïne in 2022.

In deze context heeft gemeenteraadslid Vincent LURQUIN voorgesteld om een motie aan te nemen waarin wordt voorgesteld om een Commissie gericht op de uitroeiing van kinderarmoede op te richten, die door de gemeenteraad tijdens zijn vergadering van 19/12/2019 werd goedgekeurd.

1.1 Een definitie van armoede

Armoede definiëren is niet eenvoudig. Er bestaan veel definities en nog meer interpretaties. Is armoede in een ontwikkelingsland immers hetzelfde als in een rijk land?

Armoede wordt gemeten aan de hand van een indicator: de armoedegrens. Deze kan absoluut (in termen van een minimale consumptiekorf) of relatief (als percentage van het mediane of gemiddelde inkomen) worden gedefinieerd. Deze grenswaarde verschilt radicaal afhankelijk van de voor het land gekozen berekeningswijze. Ze komt overeen met een percentage van de bevolking, armoedecijfer genaamd. De relatieve armoedegrens komt bijvoorbeeld overeen met een percentage (stabiel afhankelijk van het land) van ongeveer 15% van de bevolking (% als gevolg van de berekeningsmethode), wat niet betekent dat 15% van de bevolking arm is¹. Over het algemeen wordt de absolute armoedegrens gebruikt in ontwikkelingslanden en bepaalde ontwikkelde landen zoals de Verenigde Staten en Canada. De relatieve armoedegrens wordt gebruikt in de Europese Unie (Eurostat gebruikt een relatieve armoedegrens van 60% van het nationale mediane inkomen, na sociale overdrachten).

Armoede wordt dus traditioneel gedefinieerd als een tekort aan of het ontbreken van inkomen. Armoede is echter niet alleen een economische kwestie; het is ook een complex, multidimensioneel probleem dat het leven op alle gebieden beïnvloedt. Zoals ATD Quart Monde vaststelt, heeft armoede vele facetten die elkaar versterken. Niet alle fundamentele rechten worden gerespecteerd. De sociale component van armoede verdient alle aandacht. Deze dimensie van armoede verwijst naar het isolement, de marginalisering en het gevoel van machteloosheid van mensen die niet over de middelen beschikken om actief deel te nemen aan hun omgeving en, in ruimere zin, aan de samenleving².

Op het portaal van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid³ is te lezen dat volgens het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties⁴ armoede kan worden gedefinieerd als een combinatie van beperkingen van inkomen, van ontwikkeling en van sociale uitsluiting. Ontwikkelingsarmoede betreft alle fundamentele behoeften voor een menswaardig bestaan, zoals gezondheid, opvoeding en huisvesting. Ook de factor "tijd" moet worden opgenomen in de definitie van armoede. Armoede kan immers occasioneel of langdurig zijn. Hoe langer de periode van deprivatie duurt, hoe meer schade de rechten oplopen.

Armoede is een multidimensionaal verschijnsel dat zich manifesteert door een gemis op verschillende vlakken: inkomen, werk, onderwijs, gezondheid, huisvesting en sociale participatie. Deze verschillende vormen van gemis kunnen zowel oorzaak als gevolg zijn van uitsluitingen op andere gebieden⁵. Kinderarmoede is bijzonder gevoelig voor deze oorzaken en gevolgen van uitsluiting.

1 Bron Wikipedia - https://fr.wikipedia.org/wiki/Seuil_de_pauvret%C3%A9

2 *Derde nationaal rapport over de gezondheid van de bevolking van Québec, « Riches de tous nos enfants. La pauvreté et ses répercussions sur la santé des jeunes de moins de 18 ans »* - <https://publications.msss.gouv.qc.ca/msss/fichiers/2007/07-228-05.pdf>

3 <https://socialsecurity.belgium.be/nl/sociale-rechten-toekennen/armoedebestrijding-belgie-6-vragen>

4 <https://www.undp.org/fr>

5 *Welzijnsbarometer 2020 van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad* - <https://www.ccc-ggc.brussels/nl/observatbru/publicaties/welzijnsbarometer-0>

Volgens Bernard De Vos, voormalig Algemeen afgevaardigde voor de rechten van het kind, "is armoede niet alleen een gebrek aan geld, het is vooral een gebrek aan mogelijkheden om dingen te doen..."⁶.

Op basis van de enquête naar de inkomens en levensomstandigheden (EU-SILC) luiden **volgens Statbel, het Belgische statistiekbureau**, de belangrijkste conclusies voor de Belgische bevolking als volgt⁷:

- **In 2020 werd 14,1% van de Belgische bevolking beschouwd als een risicogroep voor monetaire armoede (AROP).** Het gaat om personen die wonen in een huishouden waarvan het totale beschikbare inkomen lager ligt dan de armoededrempel, die destijds € 1.284 per maand bedroeg voor een alleenstaande (merk op dat deze berekeningen steunen op de inkomens van 2019 die dus niet werden beïnvloed door de Covid-crisis⁸).
- **11,9% van de bevolking leefde in een huishouden met een lage werkintensiteit (LWI).**
- **3,9% van de Belgen werd geconfronteerd met ernstige materiële deprivatie (SMD).**

Mensen die te maken krijgen met minstens één van de drie bovenstaande situaties, worden beschouwd als risicogroep voor armoede of sociale uitsluiting (AROPE) volgens de Europese armoede-indicator in het kader van de Europa 2020-strategie. **In 2020 werd 18,9% van de bevolking daarom beschouwd als een risicogroep voor armoede in België.**

1.2 Hoe wordt armoede gemeten?

Uit de cijfers van Statbel blijkt dat er drie indicatoren worden gebruikt om armoede te meten in het kader van het Europese beleid:

1. Risico op armoede op basis van inkomen (monetaire armoede);
2. Ernstige materiële deprivatie;
3. Huishoudens met een zeer lage werkintensiteit.

1.3 Risico op armoede op basis van inkomen

Het criterium dat wordt gehanteerd om het risico op monetaire armoede te meten, is de drempel van 60% van het mediane gelijkgestelde netto-inkomen (= armoedegrens). Wanneer het totale netto-inkomen van een huishouden onder deze drempel valt, is er sprake van armoederisico. Voor België lag de armoedegrens in 2020 op een inkomen van € 13.380 netto per jaar, of € 1.115 netto per maand voor een alleenstaande, of € 28.092 netto per jaar, of € 2.341 netto per maand voor een huishouden bestaande uit twee volwassenen en twee kinderen (<14 jaar).

Volgens dit criterium leeft 41% van de kinderen van 0 tot 17 jaar in het Brusselse Gewest in een huishouden met een inkomen onder de armoederisicodrempel. Vooral eenoudergezinnen blijken zwaar getroffen te zijn. Ze vormen 12% van de huishoudens (tegenover 10% in België) en in 86% gaat

6 Bernard De Vos Algemeen afgevaardigde voor de rechten van het kind – Jaarverslag 2019-2020 - <http://www.dgde.cfwb.be/index.php?id=8793>

7 Risico's op armoede in België in 2020 - <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/risico-op-armoede-sociale-uitsluiting>

8 In 2022 herberekende Statbel de armoededrempel die 1.366 euro voor een alleenstaande en 2.868 euro per maand voor een gezin van twee volwassenen en twee kinderen bedroeg.

het om alleenstaande vrouwen met hun kinderen. Eenoudergezinnen vertegenwoordigen een armoederisicocijfer van 46%. Huishoudens met 3 kinderen hebben eveneens een hoog armoederisico van 56%⁹.

I.4 Ernstige materiële deprivatie

Deze indicator verwijst naar mensen die niet in staat zijn om voor hun leven essentiële goederen of diensten aan te schaffen, waaronder ten minste 4 van de volgende elementen:

1. Huur of courante facturen betalen;
2. De woning correct verwarmen;
3. Het hoofd bieden aan onvoorziene uitgaven;
4. Elke twee dagen vlees, vis of een gelijkwaardige eiwitbron eten;
5. Een week vakantie buiten de woonplaats nemen;
6. Een eigen auto bezitten;
7. Een wasmachine bezitten;
8. Een kleurentelevisie bezitten;
9. Een telefoon bezitten.

I.5 Huishoudens met een zeer lage werkintensiteit

Deze indicator beschrijft de situatie van huishoudens waarin niemand werkt (of waarin de leden zeer weinig werken), maar die niet noodzakelijk een zeer laag inkomen hebben.

Een persoon met een zeer lage werkintensiteit is een persoon van 0-59 jaar die in een huishouden woont waarin de volwassenen (studenten niet meegerekend) minder dan een vijfde van hun tijd werkten tijdens het referentiejaar.

Eenoudergezinnen zijn bijzonder kwetsbaar wat deze indicator betreft: minder dan één op drie alleenstaande ouders heeft een job in het Brusselse Gewest. De activiteitsgraad van deze gezinnen is 43% en de werkgelegenheidsgraad 31%, wat bijzonder lage cijfers zijn¹⁰.

9 FOD Economie – Statistics Belgium, EU-SILC 2019

10 **De activiteitsgraad** drukt de verhouding uit tussen de actieve bevolking (15-64 jaar) en het aantal personen dat daadwerkelijk actief is op de arbeidsmarkt, of ze nu werk hebben of werkloos zijn.

De werkgelegenheidsgraad verwijst naar het aantal mensen in de werkende leeftijd (15-64 jaar) dat daadwerkelijk een job heeft (werkende actieve bevolking).

2. Samenstelling van de commissie

De Commissie gericht op het uitroeien van kinderarmoede bestaat uit:

- Dhr. POLET Yonnec - Voorzitter
- Dhr. BAILICHE Houari - Effectief lid (vanaf 20/09/2021 vervangen door dhr. VANHOEKE Benjamin)
- Mevr. BOUGMAR Laila - Effectief lid (vanaf 27/04/2023 vervangen door dhr. Marc Vande Weyer)
- Mevr. DJERROUD Sabrina - Effectief lid
- Mevr. DUBOCCAGE Chantal - Effectief lid
- Dhr. HERMANS Marc - Effectief lid
- Mevr. KAZADI Gladys - Effectief lid
- Dhr. RIGA Vincent - Effectief lid
- Dhr. LANDELOOS Rudy - Effectief lid (vervangen door mevr. MAYOR Nathalie)
- Dhr. LURQUIN Vincent - Waarnemer
- Mevr. Régine HEIJAERT - Waarnemer
- Dhr. CULOT Jean-François - Voorzitter van het OCMW - Genodigde (tot april 2022)
- Dhr. BOHBOT Jérôme - Projectbeheerder van het OCMW - Genodigde

Voor elke vergadering van de commissie neemt een lid van de *Secretarial Pool* van de gemeente notities en stelt het verslag op.

Vanaf december 2022 wordt het secretariaat verzorgd door de dienst Sociale Zaken van de gemeente.

3. Werkvergaderingen van de Commissie

De commissie kwam tussen eind 2020 en 2021 vijf keer en in 2023 nog een keer samen, en verwelkomde telkens twee sprekers van wie het werk of onderzoek verband houdt met het thema kinderarmoede en bestaansonzekerheid.

Vergadering van 19/11/2020

- Oprichting van de commissie, bepaling van de werking en verkiezing van de voorzitter: dhr. POLET Yonnec Schepen van sociale zaken.

Vergadering van 20/01/2021

- Presentatie van een samenvatting over kinderarmoede in het Brussels Gewest en in Sint-Agatha-Berchem door dhr. Jean-François Culot, Voorzitter van het OCMW van Sint-Agatha-Berchem
- Presentatie door dhr. De Vos, Algemeen Afgevaardigde voor de rechten van het kind.

Vergadering van 11/03/2021

- Interventie van mevrouw Elise Fastenakel, directrice van de sociale afdeling van Comensia
- Interventie van de heer Benoît Parmentier, Administratuer-generaal van het ONE

Vergadering van 21/04/2021

- Interventie van mevrouw Marion Englert, wetenschappelijk medewerkster van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn.
- Interventie van mevrouw Françoise Pissart, Directrice van de Koning Boudewijnstichting

Vergadering van 20/09/2021

- Interventie van mevrouw Perrine Humblet, vertegenwoordigster van het Observatoire de l'Enfant
- Interventie van mevrouw Laurence Noël, wetenschappelijk medewerkster van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn

Vergadering van 17/04/2023

- Interventie van mevrouw Nele VAN DEN CRUYCE, doctor in de sociologie en wetenschappelijk medewerkster van LUCAS, Centrum voor Zorgonderzoek & Consultancy van de KU Leuven.

Bij dit verslag is een tabel gevoegd met de data van elke bijeenkomst en de aanwezigheden bij elke bijeenkomst.

Ook is het van belang erop te wijzen dat de presentaties plaatsvonden tussen 2021 en 2023. Om trouw te blijven aan de woorden van de verschillende sprekers, komen de cijfers en statistieken in elke presentatie overeen met de gegevens die beschikbaar waren op de datum van de presentatie.

4. De werken van de Commissie gericht op het uitroeien van kinderarmoede

4.1 Interventie van het OCMW van Sint-Agatha-Berchem

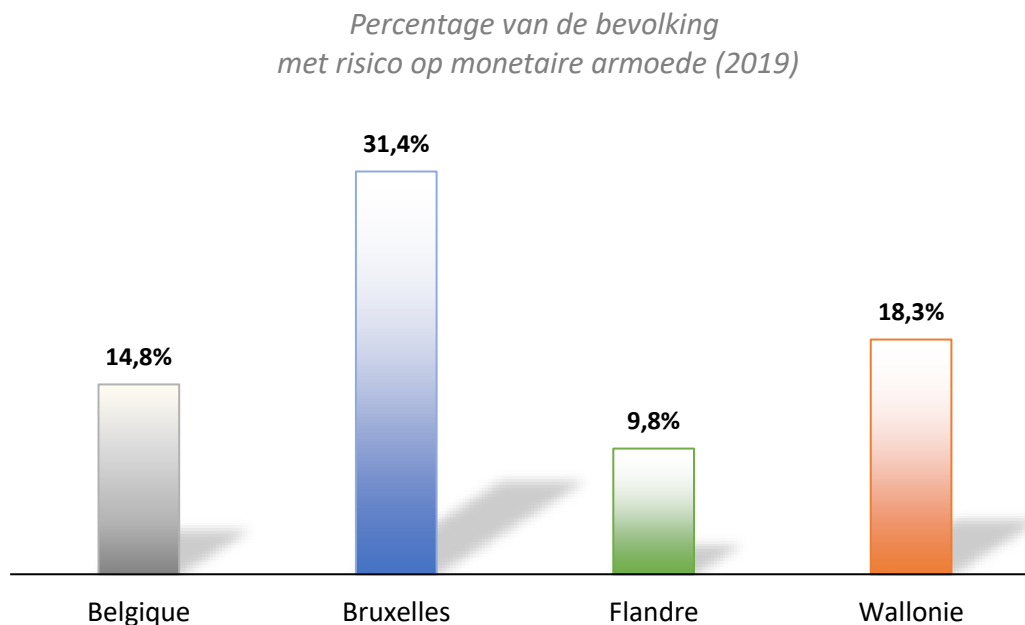
Tijdens de eerste bijeenkomst met externe sprekers ontving de Commissie **dhr. Jean-François CULOT, voorzitter van het OCMW van Sint-Agatha-Berchem**, die een overzicht van kinderarmoede in de gemeente presenteerde dat was opgesteld door de heer Jérôme BOHBOT, projectbeheerder bij het OCMW.

Volgens UNICEF heeft België een van de hoogste percentages kinderarmoede in Europa. Armoede of bestaansonzekerheid bij kinderen hangt vooral samen met grote ongelijkheden onder de Belgische bevolking. Alvorens dieper in te gaan op het geval van de jongste kinderen, is het goed eraan te herinneren dat volgens Statbel (SILC 2019 enquête), uitgevoerd vóór de gezondheids crisis in verband met het coronavirus, 14,8% van de bevolking werd beschouwd als een risicogroep voor monetaire armoede¹¹.

4.1.1 Bestaansonzekerheid in België

Grote gewestelijke verschillen

Achter dit gemiddelde van iets meer dan één Belg op zes die in een risicosituatie leeft, gaan grote verschillen tussen de gewesten van het land schuil:

¹¹ Dit zijn mensen die in een huishouden leven met een totaal beschikbaar inkomen van minder dan 1.230 euro per maand voor een alleenstaande.

Bovenop deze gemiddelden moet worden benadrukt dat in 2019¹²:

- 14,8 % van de Belgische bevolking werd beschouwd als een risicogroep voor monetaire armoede;
- 12,4 % van de bevolking leefde in een huishouden met een lage werkintensiteit;
- **4,4% van de Belgen leed aan ernstige materiële deprivatie;**
- 19,5 % van de bevolking kreeg te maken met minstens één van de drie bovenstaande situaties en werd beschouwd als risicogroep voor armoede of sociale uitsluiting volgens de Europese armoede-indicator in het kader van de “Europa 2020”-strategie (AROPE);
- Bovendien verklaarde 19,3% van de Belgische bevolking moeite te hebben om aan het einde van de maand de eindjes aan elkaar te knopen;
- **21,5% van de Brusselaars bevond zich in een kwetsbare situatie.**

4.1.2 Kerncijfers - Brussels Gewest (2019):

33%	van de Brusselse bevolking leeft van een inkomen onder de armoederisicodrempel . Dit is meer dan het dubbele van het nationale gemiddelde.
30,2%	van de eenoudergezinnen kunnen zich geen week vakantie buitenshuis veroorloven of kunnen een onverwachte uitgave niet aan.
25%	van de kinderen onder de zeventien jaar leven in een huishouden zonder arbeidsinkomen . Dit geldt voor één op vijf volwassenen.
25%	Een kwart van de leerlingen in het secundair onderwijs heeft minstens twee jaar leerachterstand . Dit cijfer bedraagt 37% in Sint-Joost, tegenover 11% in Sint-Pieters-Woluwe.

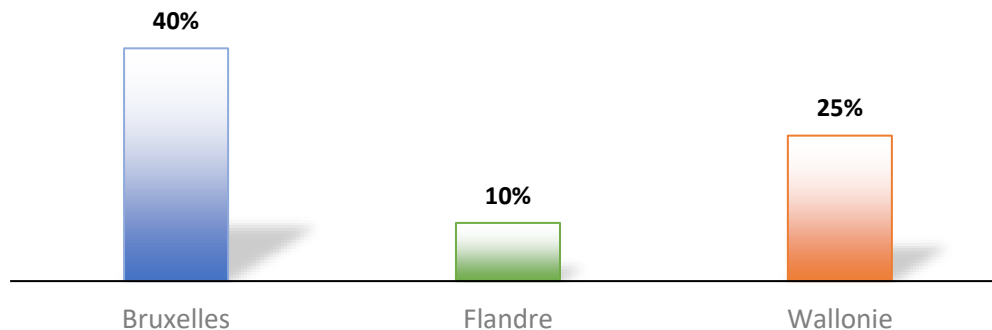
4.1.3 Kinderarmoede

Volgens UNICEF leeft één kind op vijf (20,6%) in België in een gezin met een inkomen onder 60% van het gemiddelde: “*een zeer schokkend percentage in een land dat zo rijk en ontwikkeld is als het onze*”. En nog steeds volgens UNICEF zou dit cijfer met de Covid-crisis kunnen stijgen tot 25%.

Achter dit algemene percentage gaan grote verschillen tussen de gewesten van het land schuil:

¹² Bron : BISA

Aantal door armoede getroffen kinderen in België:

Ook bij jongeren tussen 16 en 24 jaar stijgt het armoederisico, van 15,3% in 2011 naar 21,2% in 2016¹³, en de laatste drie jaar is het aantal studenten dat bij de OCMW's aanklopt fors toegenomen.

Bernard De Vos, Algemeen Afgevaardigde voor de rechten van het kind, benadrukt in zijn rapport van 2019: *"Achter deze statistieken, die op zich niet meer volstaan om de dramatische omvang van het fenomeen uit te drukken, schuilt een armoede die de kloof tussen de meest welvarende en de meest kwetsbare blijft vergroten, die het dagelijkse leven van te veel kinderen vanaf hun geboorte, soms zelfs vanaf de conceptie, verplettert, die de relaties van gezinnen met instellingen en administraties, zelfs die welke hen moeten helpen, doet rotten, die de scholing van kinderen belemmert, die ouders dwingt om verscheurende keuzes te maken tussen nochtans fundamentele, soms levensnoodzakelijke behoeften."*

Armoede- en deprivatie-indicator bij kinderen

Nog steeds volgens Bernard De Vos, *"Zoals een jongere ons uitlegde, is armoede niet alleen een gebrek aan geld, het is vooral een gebrek aan mogelijkheden om dingen te doen..."*.

Wat gebeurt er immers met het recht op fatsoenlijke levensomstandigheden, cultuur en vrijetijdsbesteding voor de jongeren in het licht van armoede?

In gezinnen in moeilijkheden **zijn kinderen tegenwoordig verstoken van gezondheidszorg vanwege de schulden van hun ouders**, die voor verscheurende keuzes staan zoals het betalen van de bril van het jongste kind of het vullen van de koelkast.

Ook kan men zich vragen stellen over het recht van deze kinderen op onderwijs in ons schoolsysteem, dat regelmatig wordt bekritiseerd als een van de meest ongelijke in Europa.

Om objectieve indicatoren van kinderarmoede te berekenen, heeft de Europese Unie 17 punten van materiële deprivatie vastgelegd. Het gaat om monetaire indicatoren en specifieke indicatoren. Op basis van deze analysecriteria bedraagt **het deprivatiecijfer in het Brussels Gewest**, d.w.z. het aantal kinderen dat geen toegang heeft tot minstens drie van deze punten, **29%**.

13 Volgens de FOD Economie

INDICATEURS DE PAUVRETÉ ET DE DÉPRIVATION DES ENFANTS

LES INDICATEURS MONÉTAIRES €€€

AU NIVEAU UE, TOUS LES MEMBRES DU MÉNAGE (ENFANTS ET ADULTES) SONT « PAUVRES », SI LE REVENU DU MÉNAGE EST INFÉRIEUR AU SEUIL DE PAUVRETÉ (60% DU REVENU MÉDIAN NATIONAL).

- LE SEUIL DE PAUVRETÉ DÉPEND DU NIVEAU DE REVENU DANS CHAQUE PAYS. IL S'AGIT D'UNE MESURE RELATIVE.
- TOUS LES MEMBRES DU MÉNAGE SONT TRAITÉS À ÉGALITÉ : MÉNAGE = BOÎTE NOIRE.

LES INDICATEURS SPÉCIFIQUES ☑☑☑

L'UE A AUSSI AGRÉÉ DES INDICATEURS SPÉCIFIQUES DE DÉPRIVATION DES ENFANTS EN MARS 2018. CES INDICATEURS MESURENT LES DIFFICULTÉS QUOTIDIENNES DES ENFANTS, QUI PEUVENT ÊTRE DIFFÉRENTES DE CELLES DE LEURS PARENTS.

- ILS SONT BASÉS SUR 17 ITEMS CONSIDÉRÉS COMME NÉCESSAIRES POUR TOUT ENFANT VIVANT EN EUROPE.
- ILS MESURENT LES DIFFÉRENCES PLUS « ABSOLUES » ENTRE PAYS CAR LES ITEMS SONT LES MÊMES QUELQUE SOIT LE NIVEAU DE RICHESSE DU PAYS.

17 ITEMS DE DÉPRIVATION MATÉRIELLE

(* SI DÉSIRÉ)

AU MOINS UN ENFANT DU MÉNAGE N'A PAS :

1 QUELQUES VÊTEMENTS NEUFS *

2 DEUX PAIRES DE CHAUSSURES *

3 FRUITS ET LÉGUMES FRAIS CHAQUE JOUR *

4 VIANDE, POULET, POISSON, VÉGÉ CHAQUE JOUR *

5 LIVRES ADAPTÉS À L'ÂGE *

6 ÉQUIPEMENTS DE LOISIRS EXTÉRIEURS *

7 JEUX D'INTÉRIEUR *

8 ACTIVITÉS RÉGULIÈRES DE LOISIRS *

9 POSSIBILITÉ DE CÉLÉBRER DES FÊTES *

10 POSSIBILITÉ D'INVITER DES AMIS *

11 PARTICIPATION AUX VOYAGES SCOLAIRES *

12 1 SEMAINE DE VACANCES PAR AN *

LE LOGEMENT DU MÉNAGE EST :

13 MAL CHAUFFÉ

LE MÉNAGE / LES ADULTES SONT DANS L'IMPOSSIBILITÉ DE :

14 REMPLACER DES MEUBLES USAGÉS *

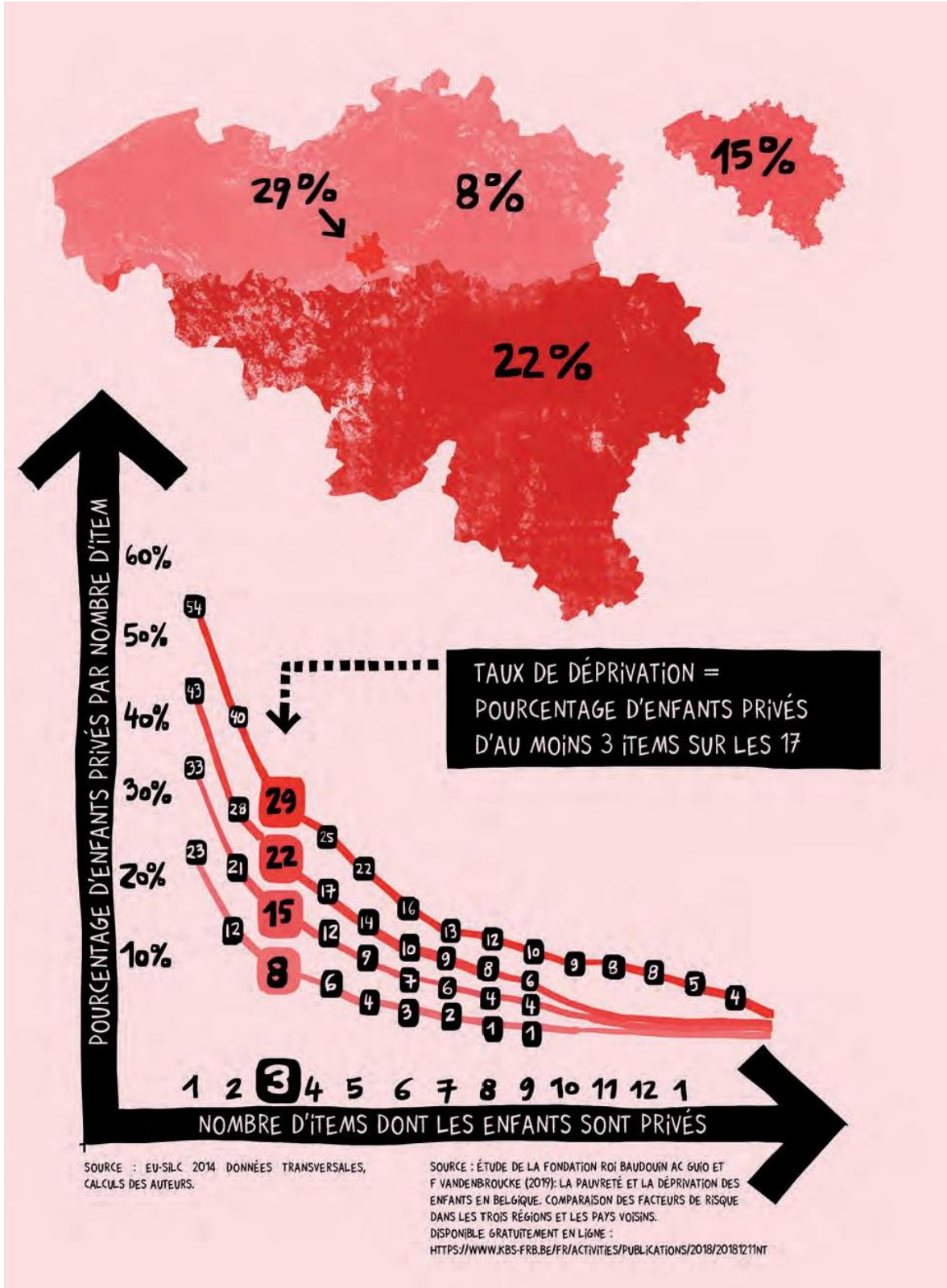
15 POSSÉDER UNE VOITURE *

16 ÉVITER LES ARRÉRÉS DE PAIEMENT

17 DISPOSER D'UNE CONNEXION INTERNET *

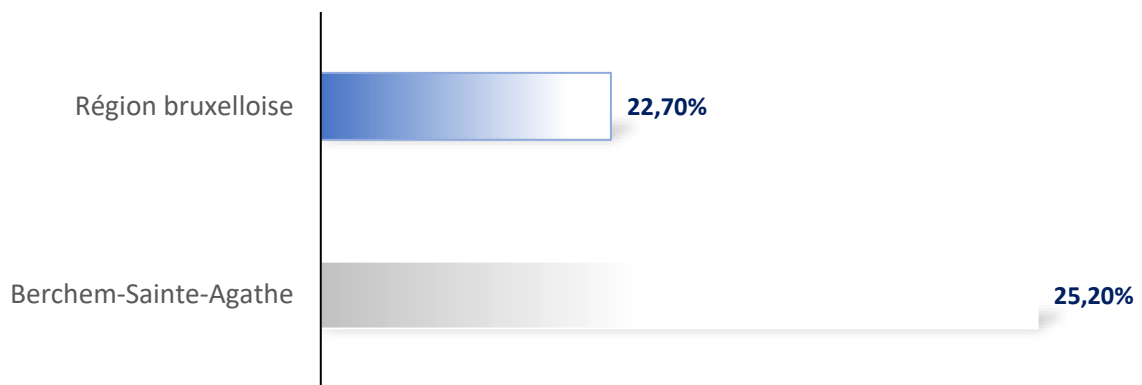

Bron: Rechten van het kind - Algemeen Afgevaardigde - Rapport 2019

Een gebrek aan lokale statistieken, maar...

Momenteel is het moeilijk om recente statistieken over kinderarmoede te verkrijgen voor elke gemeente. We beschikken echter wel over lokale cijfers over situaties die vaak een rol spelen bij armoede onder de jongsten: onder meer het aantal eenoudergezinnen, het aantal geboorten in huishoudens zonder inkomen en leerachterstand.

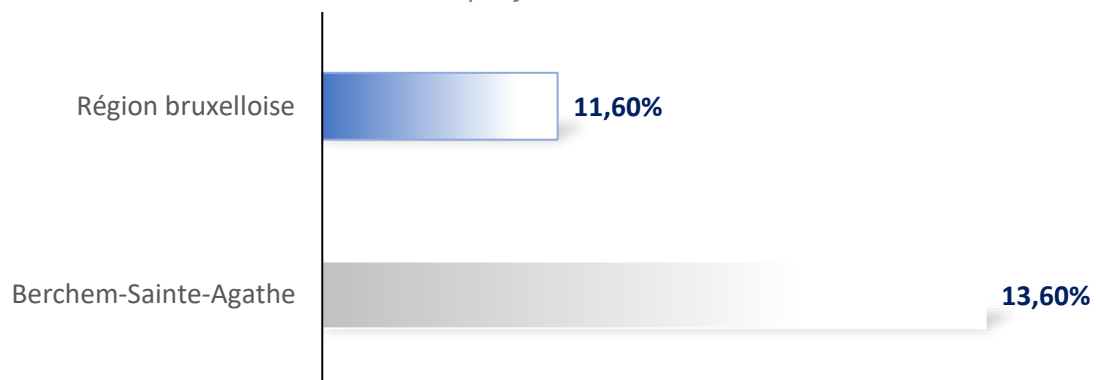
Aandeel van jongeren onder de 18 jaar in de totale bevolking (%)

Bron: Zoom op de gemeenten - editie 2016

De bevolking van Berchem bestaat voor een groter deel uit jongeren onder de 18 jaar dan het gemiddelde van het Brussels Gewest. Dit kan een bijkomende risicofactor vormen in termen van bestaansonzekerheid voor de jongsten.

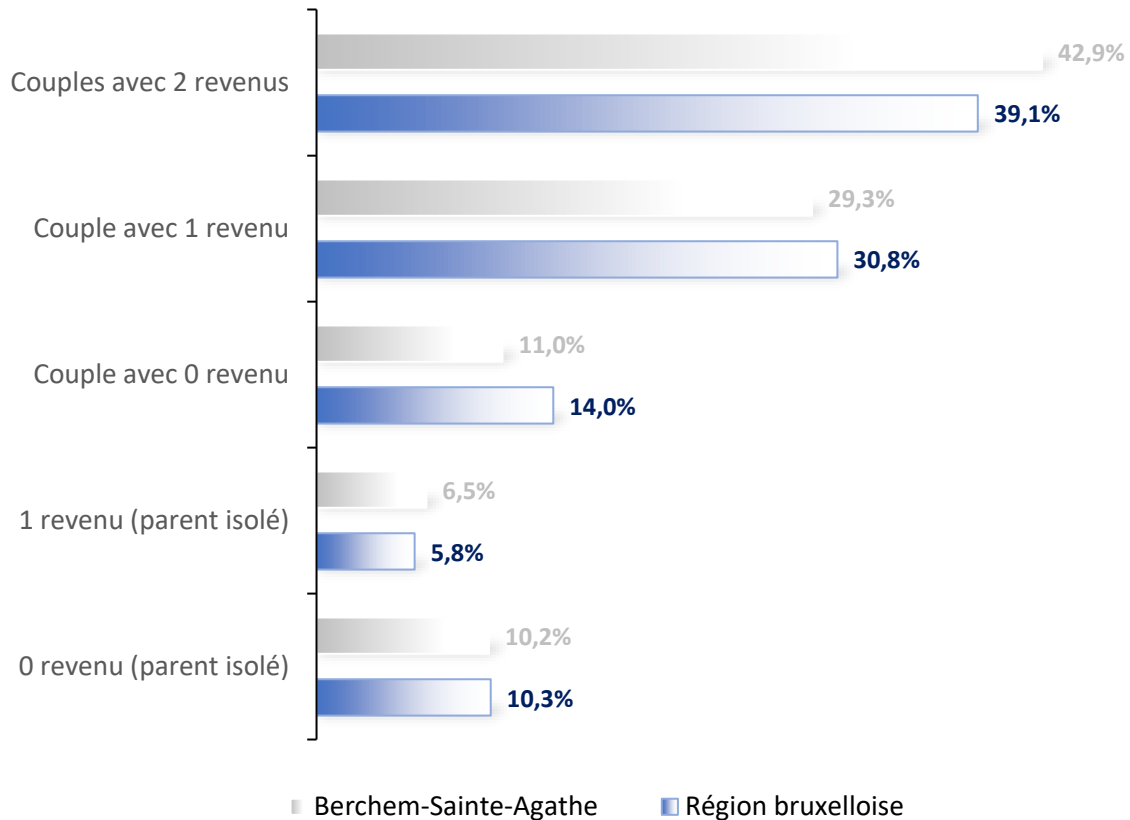
Percentage eenoudergezinnen op het totaal van de privé-huishoudens op 1 januari 2020

Bron: BISA

Het aandeel eenoudergezinnen ligt in Sint-Agatha-Berchem eveneens hoger dan het gewestelijke gemiddelde. Ook dit is een factor die het risico op kinderarmoede verhoogt.

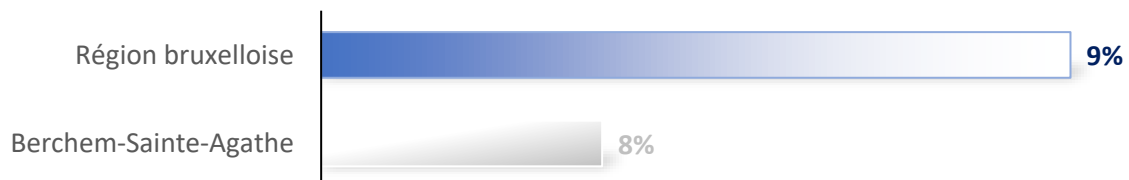
Verdeling van geboorten volgens arbeidsinkomen in het gezin en gezinssituatie (2009-2013)

Bron: Zoom op de gemeenten - editie 2016

Hoewel deze statistieken nog in de kinderschoenen staan, tonen ze aan dat **28% van de kinderen die in Sint-Agatha-Berchem geboren worden, ter wereld komen in een potentieel kwetsbaar huishouden** (21,2% in een huishouden zonder inkomen en 16,7% in een eenoudergezin). Dit is evenwel lager dan het gewestelijke gemiddelde (behalve voor de eenoudergezinnen).

Verhouding leerlingen in de onderbouw van het secundair onderwijs met een achterstand van minstens 2 jaar, schooljaar 2017-2018

Bron: Welzijnsbarometer 2019

Op dit vlak bevindt Sint-Agatha-Berchem zich in een gemiddelde cluster met de gemeenten Elsene, Ganshoren, Etterbeek, Anderlecht, Vorst en Jette.

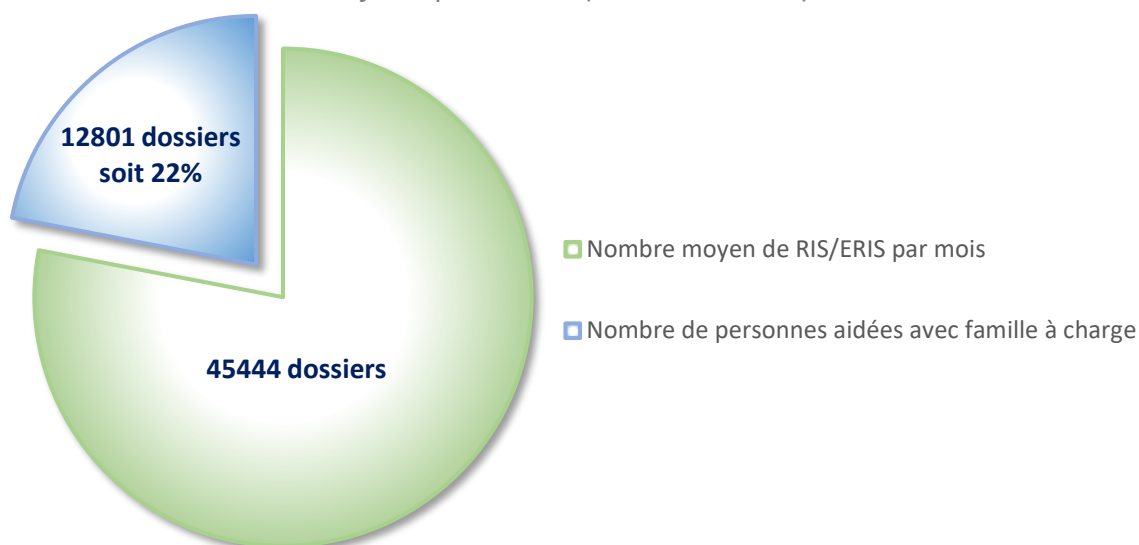
Het probleem van de kwetsbaarheid in het onderwijs wordt goed gedefinieerd door Bernard De Vos: *"Kinderen uit arme culturele milieus hebben al te vaak een leerachterstand en worden naar het buitengewoon onderwijs gestuurd, ook al hebben ze geen handicap. En de arbeidersklassen zijn oververtegenwoordigd in technische en beroepsopleidingen, die zeer laag aangeschreven staan, ook al zouden het uitmuntende opleidingen moeten zijn!"*

Ook kan worden gewezen op het aandeel van personen met een gezin ten laste die worden bijgestaan door het OCMW van Sint-Agatha-Berchem (leefloon + equivalent) in verhouding tot het algemene aantal bijgestane personen:

Aantal personen met een gezin ten laste/gemiddeld aantal (equivalent) leefloon per maand (Berchem)

Aantal personen met een gezin ten laste/gemiddeld aantal (equivalent) leefloon per maand (Brussels Gewest)

De vergelijking met de cijfers voor het gehele Gewest is interessant, want hieruit blijkt dat het aantal personen met een gezin ten laste in Sint-Agatha-Berchem hoger ligt, zij vertegenwoordigen namelijk een kwart van de dossiers¹⁴.

4.1.4 Wat met de impact van het coronavirus?

“De Covid-crisis heeft de situatie nog verergerd”, benadrukt Caroline Van der Hoeven, coördinatrice van het Belgisch Netwerk Armoedebestrijding. Kwetsbare werknemers (met tijdelijke contracten of in de informele sector) die hun job zijn kwijtgeraakt, genieten geen tijdelijke werkloosheid. Als gevolg van de verschillende lockdowns zijn de kosten voor huishoudens (verwarming en elektriciteit) bovendien gestegen, net als de prijzen van levensmiddelen in de supermarkt. Als gevolg hiervan werden gezinnen die al in financiële moeilijkheden verkeerden, opgezadeld met een te hoge schuldenlast. Deze toegenomen bestaansonzekerheid heeft onvermijdelijk gevolgen voor de jongste kinderen:

- Hoe een kroostrijk gezin rustig houden?
- Hoe het schoolwerk in goede omstandigheden voortzetten voor wie niet over de juiste computerapparatuur of een goede wifi-verbinding beschikt?
- Wat gebeurt er met de jongeren als ze het contact verliezen met school of met straathoekwerkers in volkswijken?

4.1.5 Enkele pistes voor lokale actie

Op basis van deze statistieken en vaststellingen kunnen we een aantal mogelijke denkpijsten identificeren voor actie op het vlak van kinderarmoede/kwetsbaarheid in de gemeente Sint-Agatha-Berchem:

- Specifieke hulp vaststellen en verlenen aan eenoudergezinnen, een van de belangrijkste risicofactoren voor kinderarmoede;
- Het gebrek aan toegang tot goederen van materiële deprivatie opvangen;
- Onderwijsondersteuning bieden om te voorkomen dat kinderen in kwetsbare situaties voortijdig de school verlaten;
- Gezinnen identificeren waarvan de ouder(s) een onzekere baan heeft/hebben, om hen te helpen en om te voorkomen dat zij en hun kinderen steeds verder in bestaansonzekerheid terechtkomen.

4.1.6 Samenvatting van de interventies van de commissieleden naar aanleiding van deze presentatie

Er werd gewezen op de moeilijkheid om specifieke cijfers voor kinderen te verkrijgen. Dit staat los van de gemeente Berchem. In het algemeen wordt specifieke hulp voor kinderen vaak gegroepeerd met die voor de ouders.

Wat de gevolgen van de gezondheids crisis betreft, zijn de steunaanvragen inzake leeflonen niet significant gestegen in 2020/2021, maar er was wel een zeer sterke stijging van andere soorten

¹⁴ Bron POD MI, statistieken van 01/01/2020 tot 21/08/2020)

aanvragen, met name eenmalige financiële steun en voedselhulp. Het OCMW heeft ook een stijging vastgesteld van het aantal gevallen van financiële armoede (burgers met goederen maar zonder liquide middelen). Zolang federale hulp (overbruggingsrecht, tijdelijke werkloosheid, enz.) beschikbaar is, blijft het echter moeilijk om de impact van de pandemie op de bevolking op langere termijn te meten. **Het risico van een sociale post-Covid-crisis is reëel.** Het is nu echter duidelijk dat **jongeren bijzonder hard worden getroffen door de gezondheidssituatie¹⁵** en dat **kinderen die in armoede leven nog harder zullen worden getroffen.**

Voor uitgebreidere statistieken zal het OCMW vanaf het begin van het schooljaar 2021 een regelmatig bijgewerkt statistisch bulletin ter beschikking stellen van iedereen.

¹⁵ De nadelige effecten van Covid-19 op de geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren zijn slechts het "topje van de ijsberg" – UNICEF
<https://www.unicef.org/fr/communiqu%C3%A9s-de-presse/les-effets-nefastes-de-la-covid-19-sur-la-sante-mentale-des-enfants-et-des-enfants-et-des-jeunes>

4.2 Presentatie door De heer De Vos, Algemeen Afgevaardigde voor de rechten van het kind

De heer Bernard DE VOS, Algemeen Afgevaardigde voor de rechten van het kind sinds 2008. Dankzij zijn 11 jaar ervaring op het terrein is hij in staat om heel volledige jaarverslagen over de situatie op te stellen.¹⁶

4.2.1 Vaststelling

Er valt niets op af te dingen. Vandaag wordt onder meer in België de rechten van het kind nog steeds met voeten getreden, vooral in het onderwijs en de gezondheidszorg.

Om kinderarmoede te bestrijden en te voorkomen dat dit van generatie op generatie wordt doorgegeven, **moeten we manieren vinden om de spiraal van generatiearmoede te doorbreken**¹⁷. Het is bijvoorbeeld algemeen bekend dat slechte schoolresultaten en armoede onder kinderen hand in hand gaan. In ons zeer ongelijke schoolsysteem leidt **armoede van ouders er zelfs regelmatig toe dat kinderen in het bijzonder onderwijs worden geplaatst** terwijl ze gewoon een leerachterstand hebben, waardoor ze al op jonge leeftijd veroordeeld zijn tot een onzeker en ingewikkeld beroepsleven.

Concreter genomen moet ook worden voorkomen dat kinderen de boodschappers zijn van de situatie van hun ouders. Bijvoorbeeld wanneer ouders niet in staat zijn om activiteiten of de kantine te betalen. **De eerste jaren zijn cruciaal, vooral voor kinderen van 0-3 jaar**. De zorg voor hen moet een absolute prioriteit zijn. In rijkere regio's waar de opvang voor jonge kinderen beter ontwikkeld is, is te zien dat de resultaten een sterke impact op de integratie van kinderen in het schoolsysteem en hun latere prestaties hebben.

4.2.2 De gevolgen van de Covid-19-crisis

Het nieuwe rapport van de Afgevaardigde belicht ook de gevolgen van de gezondheidssituatie in een hoofdstuk getiteld "Covid-19: versneller van onrecht, beul van kinderrechten". Hierin benadrukt hij de negatieve ontwikkelingen als gevolg van de pandemie, de perioden waarin scholen gesloten waren, openbare diensten gesloten en minder goed bereikbaar waren, en bepaalde bevolkingsgroepen in de kou kwamen te staan. **Hij wijst nadrukkelijk op de opkomst van nieuwe armen:**

- Werknemers die een inkomen ontvangen maar niet meer aan hun verplichtingen kunnen voldoen;
- Werknemers die hun inkomen verliezen en in een depressie raken, waarin ze hun kinderen meesleuren;
- Zwartwerkers;

¹⁶ <http://www.dgde.cfwb.be/index.php?id=2550>

¹⁷ Le Soir: "Hoe armoede van generatie op generatie kan worden doorgegeven"
<https://www.lesoir.be/373910/article/2021-05-24/comment-la-pauvrete-peut-se-transmettre-de-generation-en-generation>

- Migranten.

We mogen ook de situatie van arme studenten niet vergeten, die aanzienlijk verslechterde tijdens de perioden van lockdown en sluiting van de horeca in het bijzonder, waardoor een aanzienlijk aantal van hen verstoken bleef van een absoluut noodzakelijk aanvullend inkomen.

Afgezien van deze situaties geven sommige bevindingen in het rapport stof tot nadenken, zoals Magali, een alleenstaande moeder met 7 kinderen, zegt: "We zijn gewend om de twee zomermaanden thuis te blijven, met heel weinig uitstapjes. Deze eerste maand van lockdown heeft onze zomergewoonten niet echt veranderd. "

Zeker is dat, zoals hierboven vermeld, **jongeren en studenten op lange termijn bijzonder hard getroffen worden door de gezondheids crisis**. Andere factoren zijn ook moeilijk te meten, zoals het aantal uithuiszettingen, waarvoor het moratorium waartoe het Gewest had besloten, op 25 april 2021 afliep.

4.3 Interventie van de OVM COMENSIA

De tweede vergadering van de Commissie met externe sprekers begon met een presentatie van mevrouw Elise FASTENAKEL, directrice van de sociale afdeling van Comensia, over het thema huisvesting.

In Sint-Agatha-Berchem beschikken noch het gemeentebestuur noch het OCMW over sociale woningen (behalve transitwoningen). De sociale woningen worden beheerd door Comensia, een **huurderscoöperatie met een sociale roeping**.

4.3.1 Kerncijfers

In de gemeente Berchem beschikt Comensia over 670 woningen verdeeld over twee sites met zeer verschillende kenmerken en doelgroepen: het Hunderenveld en de Moderne Wijk. Dit zijn 670 woningen.

50%	van de huishoudens heeft kinderen ten laste .
37%	zijn eenoudergezinnen (124 huishoudens).
90%	van de eenoudergezinnen zijn alleenstaande moeders .
40%	van de huurders zijn jonger dan 20 , vooral in de leeftijd van 0 tot 17 jaar.
48%	van de huishoudens heeft een vervangingsinkomen (OCMW, ziekenfonds, werkloosheid).

Deze cijfers tonen aan dat een aanzienlijk deel van de huurders van Comensia bijzonder veel risico loopt op kinderarmoede. Ook al zijn de sociale problemen van de wijken Hunderenveld en Moderne Wijk bekend, het aantal eenoudergezinnen, het aantal huishoudens zonder inkomen uit reguliere arbeid en met meerdere kinderen ten laste is nog steeds alarmerend en toont aan dat er in deze twee wijken speciaal werk moet worden verricht.

4.3.2 Sociale actie

De sociale missie van Comensia bestaat uit twee componenten:

- **Acties uitgevoerd door de diensten van Comensia**, in het bijzonder door maatschappelijk werkers op het terrein. In dit kader organiseert de maatschappij buurtsteunpunten, subsidieert het projecten voor collectieve acties en organiseert het activiteiten zoals ontbijten en wijkfeesten.
- **Terbeschikkingstelling van lokalen aan externe structuren**, zoals de LISA-buurtsteunpunten in de Moderne Wijk of Hunderenveld, of aan spelers op het terrein zoals de vzw Sociale Cohesie, de preventiedienst van de gemeente (huistakenschool), het OCMW, de Ligue des droits de l'enfant, de vzw Passages, de Amis de Pinocchio, enz.

Als we verder kijken dan de cijfers, merkt mevrouw Elise Fastenakel op dat haar teams op het terrein **steeds meer ouders ontmoeten die overweldigd en verward zijn door hun kinderen**. Bovendien heeft de coöperatie, als reactie op de Covid-19-crisis, statutair de huurprijzen herzien voor mensen die inkomstenverlies leden.

4.4 Interventie van het ONE

De heer Benoît Parmentier, Administrateur-generaal van het ONE, kwam praten over opvang voor jonge kinderen en het belang ervan voor de ontwikkeling van kinderen van 0-3 jaar.

De heer Benoît Parmentier sprak over de bekende actie "Viva for Life", die gezinnen helpt die onder de armoedegrens leven. Het gaat daarbij om 1 op 3 kinderen in Brussel en 1 op 4 in Wallonië.

Deze actie heeft geleid tot de publicatie van een onderzoeksrapport over de maatregelen ter bestrijding van armoede ondersteund door het ONE, de Koning Boudewijnstichting en Cap 48 - Viva for Live¹⁸.

4.4.1 De metafoor van het gat

Het rapport is gebaseerd op het principe van CME (Context, Mechanism, Effect). Om dit principe uit te leggen, gebruikt de heer Parmentier de metafoor van een "gat": als er een gat is, stop je het dicht of plaats je een vangnet om te voorkomen dat mensen erin vallen.

Vandaag hebben de spelers op het terrein een conjuncturele impact, ze hebben het gevoel dat ze niet de mogelijkheid hebben om het gat te dichten. Ze kunnen nauwelijks proberen om degenen die in het gat zijn gevallen eruit te helpen, of te voorkomen dat sommigen van hen erin vallen. Ze bestrijden armoede niet structureel, maar proberen de schade te beperken.

Als "openbare dienst" kan het ONE zorgen voor een maatschappelijke en structurele impact, bijvoorbeeld door universele preventieve follow-up die voor iedereen toegankelijk is, of door een beleid dat ervoor zorgt dat alle kinderen toegang hebben tot kwaliteitsvolle kinderopvang. Een dergelijke doelstelling wordt ondersteund door onderzoeksresultaten die aantonen dat op de behoeften afgestemde kinderopvangprojecten (financiële toegankelijkheid, aanpassing aan opleidingseisen, enz.) een positieve impact kunnen hebben op de algemene ontwikkeling van kinderen uit gezinnen die zich in een veel kwetsbaardere situatie bevinden dan kinderen in traditionele kinderopvangmiddens. **Aangezien kinderopvang ook ouders (en vooral moeders) in staat stelt om op de arbeidsmarkt te worden ingeschakeld**, is de uitbreiding van dit recht tot alle gezinnen ook een erkenning van het belang van activiteiten buiten het gezin (opleiding, alfabetisering, gezondheidszorg, enz.).

4.4.2 De 5 mechanismen om de situatie te verbeteren

Het ONE zet in op een reeks van 5 mechanismen om de situatie van kinderarmoede te verbeteren:

- **Mechanisme van gezamenlijke opvoeding** (ouders en gemeenschap): dit houdt in dat de ouder en de interveniënt beschouwd worden als educatieve partners in een gemeenschap die

¹⁸ De impact van projecten ter bestrijding van kinderarmoede (EIPPI 2020)
https://www.one.be/fileadmin/user_upload/siteone/PRO/Recherches/EIPPI-Rapport-complet-maj.pdf

het kind centraal stelt. In dit type van opvoedingsproject is de ouder een volwaardige speler met wie moet worden samengewerkt, wil het project een impact hebben op het kind.

- **Mechanisme van "ouderbegeleiding"**: de interveniënten die betrokken zijn bij ouderbegeleiding bieden gerichte ondersteuning die zo ver kan gaan dat ze de ouders vervangen, om de toegang tot hun rechten te vergemakkelijken, te voorzien in hun fundamentele behoeften of hen en hun gezin te verwijzen naar diensten die in hun behoeften kunnen voorzien. Dit mechanisme betreft voornamelijk perinatale begeleidingsdiensten.
- **Mechanisme ter ondersteuning van ouderlijke vaardigheden**: dit heeft als doel ouders op een gedifferentieerde manier te ondersteunen bij het uitoefenen van hun ouderrol. Het doel is hier om de verwerving, versterking en zelfs wijziging van ouderlijke praktijken en vaardigheden te vergemakkelijken door voort te bouwen op positieve ervaringen.
- **Mechanisme ter ondersteuning van het kind**: het doel van deze acties is om de ontwikkeling van elk kind te ondersteunen en te stimuleren. De geboden begeleiding moedigt het kind aan om een actieve rol te spelen, terwijl er tegelijkertijd voor wordt gezorgd dat de volwassene (interveniënt of ouder) een bemiddelende rol speelt.
- **Institutioneel pedagogisch mechanisme**: het principe hier is om ouders te ondersteunen, zodat ze maatstaven, grenzen of normen kunnen opnemen in hun ouderlijke opvoedingspraktijken, met respect voor het kind en een kindvriendelijke behandeling. De institutionele dimensie vertegenwoordigt de derde partij (de maatschappij) tussen de ouder en het kind die ervoor zorgt dat het kind goed wordt behandeld. Dit kan bijvoorbeeld via opvangtehuizen.

4.4.3 De behoefte aan individuele en maatschappelijke interventies

Om ouders en kinderen uit kwetsbare situaties te helpen, **moet zowel op individueel als op maatschappelijk niveau worden ingegrepen om de behoeften over 360° te dekken**, met het risico dat het alleen gaat om een pleister op een houten been. Zijn dus nodig:

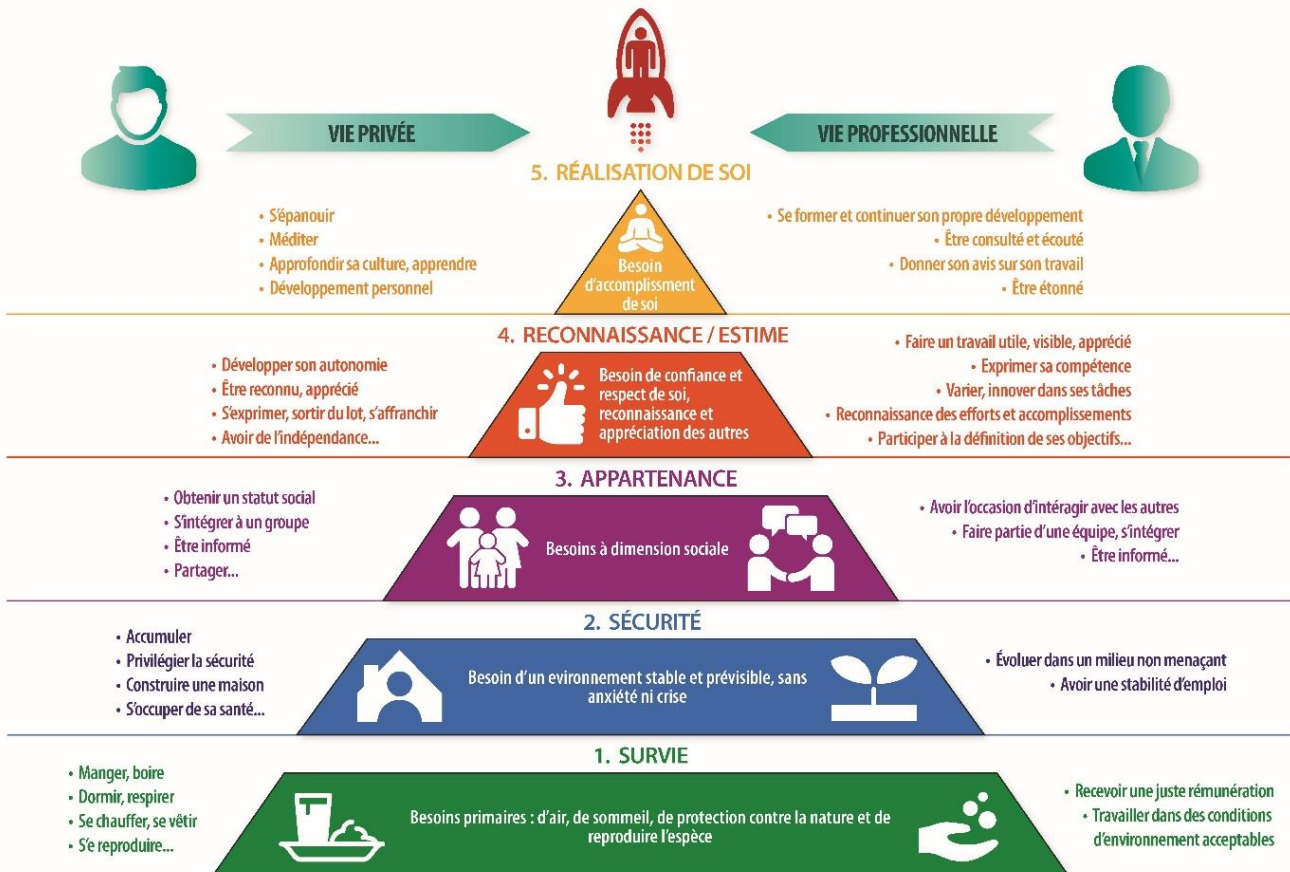
Individuele maatregelen

- **Conjuncturele interventies**: dit zijn maatregelen die een antwoord willen bieden op de eerste behoeften. We hebben hier te maken met de eerste twee niveaus van de piramide van Maslow (zie onderstaande illustratie).
- **Individuele structurele interventies**: dit zijn maatregelen die ingrijpen op het niveau van het individu en het gezin met als doel de logica van armoede, die vaak leidt tot generatiearmoede, te doorbreken.

Maatregelen op maatschappelijk niveau

- **Conjuncturele maatregelen**: dit zijn maatschappelijke mechanismen die ondersteuning bieden aan mensen in het algemeen, zoals Covid-bijstand.
- **Structurele maatregelen**: dit zijn mechanismen die op nationaal niveau zijn ingevoerd, zoals de sociale zekerheid.

PYRAMIDE DES BESOINS DE MASLOW

4.4.4 Diverse opmerkingen

De heer Parmentier betreurt het dat we vandaag de dag genoodzaakt zijn om initiatieven als "Viva For Life" op te zetten om de ontoereikendheid van de subsidies van de politieke overheid te verhelpen.

Hij wijst er ook op dat er veel op het spel staat voor het kind vóór de leeftijd van 3 jaar en dat kwetsbare gezinnen vaak de gezinnen zijn met de minste toegang tot begeleidings- en opvangstructuren. In het geval van een kwetsbaar gezin is prenatale opvang voor de ouders of de moeder bijzonder belangrijk. Het is ook belangrijk om te onthouden dat de eerste woordjes worden gesproken rond de leeftijd van 9 maanden en dat de woordenschat al lang daarvoor wordt aangeleerd, maar toch hebben veel alleenstaande vrouwen met kinderen geen toegang tot kinderopvang omdat deze is voorbehouden aan werkende ouders. **Toch zijn dit essentiële plaatsen voor kinderen om te socialiseren en zich te ontwikkelen.**

In het algemeen betreurt dhr. Parmentier **het grote gebrek aan ontmoetingsplaatsen voor kinderen en ouders, perinatale begeleidingsdiensten, occasionele en andere opvanghuizen en ondersteuningsstructuren voor jongeren.** Al deze voorzieningen zijn, op hun eigen niveau, essentieel om kinderen uit de uitsluiting te halen.

Tot slot stelt dhr. Parmentier voor dat de gemeente Sint-Agatha-Berchem budgettaire keuzes maakt om de hulp zoveel mogelijk te richten op kroostrijke en eenoudergezinnen.

4.4.5 Samenvatting van de interventies na de presentaties van het ONE en Comensia

De Commissie stelt vast dat het moeilijk is om op nationaal of zelfs regionaal niveau tussenbeide te komen in deze kwesties. De behoefte aan investeringen is duidelijk, maar de complexiteit van België en zijn institutionele lappendeken helpen niet om een allesomvattend beleid te voeren op het vlak van huisvesting en kinder- en ouderzorg.

Als het op huisvesting aankomt, **duurt het bij Comensia 10 jaar om een woning te krijgen** en op gewestelijk niveau zijn er momenteel 51.000 aanvraagdossiers voor sociale huisvesting in behandeling, zodat het **zo goed als onmogelijk is om noodhuisvesting te vinden voor een gezin in een kwetsbare situatie**. Nochtans is toegang tot fatsoenlijke huisvesting een van de sleutels tot het overwinnen van bestaansonzekerheid (zie de conjuncturele interventies in de uiteenzetting van dhr. Parmentier).

Er is ook een vraag gesteld over **het aantal onbewoonde woningen in het woningenpark dat Comensia in Berchem beheert**. Mevr. Fastenakel zegt dat **2% momenteel leegstaat door renovatie tussen 2 huurders en dat 6% (cijfers 2020) van de woningen leegstaat omdat ze grondig gerenoveerd moeten worden** (voornamelijk in de Moderne Wijk).

Ook kwam de situatie van mensen zonder papieren aan bod. Op het moment van de bijeenkomst van de Commissie (11/03/2021) waren er 29 mensen zonder papieren in de gemeente, onder wie 11 kinderen. Dit soort van situaties is bijna onmogelijk te beheren door het gebrek aan beschikbare woningen.

4.5 Interventie van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Mevrouw Marion ENGLERT, Wetenschappelijk medewerkster van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn¹⁹ stelde tijdens de derde bijeenkomst van de Commissie recente statistische gegevens over het gewest en over Sint-Agatha-Berchem voor.

De door mevrouw Englert gepresenteerde statistieken werden opgesteld vóór de Covid-crisis. De effecten van de pandemie op individuen, economie en samenleving zullen zeker een impact hebben op de Brusselse gemeenten, maar het is nog te vroeg om bruikbare gegevens te verkrijgen.

Twee punten komen echter al naar voren uit deze crisisperiode:

- **80% van de Brusselaars** verklaart dat **hun inkomen gedaald** is;
- de **ongelijkheden op onderwijsgebied zijn aanzienlijk toegenomen**.

4.5.1 Demografie van Sint-Agatha-Berchem

Een van de kenmerken van de gemeente is sinds lang dat ze de gewestelijke gemiddelden overschrijdt in twee bevolkingscategorieën: de bevolking onder de 25 jaar enerzijds en de bevolking boven de 65 jaar anderzijds.

Sinds 1990 neemt de bevolking van Brussel-Hoofdstad toe. Dit is voornamelijk toe te schrijven aan migratie. In Brussel neemt de internationale immigratie sterk toe, terwijl de autochtone Brusselaars de neiging hebben om de hoofdstad te verlaten. Deze bevolking is jonger en in de vruchtbare leeftijd. Dit verklaart waarom **Berchem een van de hoogste groeicijfers van het Gewest heeft voor jongeren onder de 18 jaar.**

Tussen 2000 en 2020 steeg de bevolking van Berchem van iets minder dan 19.000 naar meer dan 25.000 inwoners, wat neerkomt op een groeipercentage van +36% (in 2015 waren het 24.000 inwoners), wat betekent dat de gemeente over de periode 2010-2020 **het vierde hoogste groeipercentage van het Gewest** heeft, na Evere, Brussel en Anderlecht.

Als men iets nauwkeuriger kijkt naar de leeftijdsgroepen, dan ziet men dat **de leeftijdsgroep tot 25 jaar nu 25% van de bevolking van Berchem uitmaakt** (tegenover gemiddeld 23% voor het Gewest als

¹⁹ Het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Stad is de studiedienst van de diensten van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Het publiceert heel wat gegevens en rapporten over het gewest, waaronder:

Zoom op de gemeente Sint-Agatha-Berchem (2016)

https://www.ccc-ggc.brussels/sites/default/files/documents/graphics/fiches-communales/2016/berchem-sainte-agathe_fr.pdf

Welzijnsbarometer (2020)

<https://www.ccc-ggc.brussels/nl/observatbru/publicaties/2020-welzijnsbarometer>

Thematisch rapport over armoede (2018)

<https://www.ccc-ggc.brussels/nl/observatbru/publicaties/thematische-rapporten>

geheel). Maar als men de leeftijdscategorieën meer in detail bekijkt, is het vooral de bevolking onder de 17 jaar die een zeer sterke stijging heeft gekend tussen 2000 en 2020:

- + 62% voor de 12-17-jarigen
- + 64% voor de 7-11-jarigen
- + 78% voor de 4-6-jarigen
- + 64% voor kinderen onder 4 jaar

Een dergelijke toename van het aantal kinderen brengt onvermijdelijk grote veranderingen met zich mee voor een gemeente, of het nu gaat om openbare voorzieningen, diensten of kinderopvangstructuren.

De gemiddelde leeftijd van de bevolking ligt rond de 38 jaar en wordt dus steeds jonger.

4.5.2 De Berchemse bevolking

Bijna de helft van de huishoudens (45%) zijn gezinnen met kind. Dit ligt ruim boven het Gewestgemiddelde van 36%.

Hoewel de Berchemse bevolking voortdurend toeneemt, is **19% van buitenlandse origine, wat nog steeds ver onder het gewestelijke gemiddelde (35%) ligt**. Wat wel veranderd is, is de herkomst van de buitenlandse bevolking: Roemenen vormen nu de grootste buitenlandse gemeenschap in de gemeente, vóór Marokkanen. Deze twee gemeenschappen nemen duidelijk toe. Dat is vooral te verklaren door de migratie binnen Brussel van mensen die vroeger in de arme sikkels van het Gewest woonden.

Daarna volgen de Fransen en de Spanjaarden. Over het algemeen zijn alle andere gemeenschappen vrij stabiel of nemen ze zelfs af, met uitzondering van de opkomst van de Syrische emigratie (ongeveer honderd personen in 2020).

4.5.3 Onderwijs en jonge kinderen

Het geboortecijfer stijgt sterk, maar **1/5 van de huishoudens loopt het risico op armoede** (zonder inkomen of een eenoudergezin met één inkomen).

Deze vaststelling zet aan het denken en Berchem heeft **één crècheplaats per 3 kinderen**, wat onder het gewestelijke gemiddelde ligt. Het verschil met Vlaanderen is opvallend: 36% van de crècheplaatsen in Berchem, tegenover 50% aan de andere kant van de taalgrens. Welnu, één van de manieren om kinderarmoede te bestrijden is het plaatsen van kinderen in een opvangstructuur.

Deze vaststelling wordt bevestigd door het feit dat **23% van de leerlingen in het secundair onderwijs minstens 2 jaar leerachterstand heeft**, wat duidelijk een indicator is van kinderarmoede en van de ongelijkheden waarmee kansarme kinderen op school te maken krijgen. Hoe minder een kind in zijn eerste levensjaren wordt gesocialiseerd, hoe groter immers de kans dat het niet slaagt op school.

4.5.4 Arbeidsmarkt

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest leeft 26% van de kinderen in een huishouden met een zeer lage werkintensiteit en 42% van de 0-17-jarigen leeft in een huishouden onder de armoederisicodrempel.

In Berchem bedraagt het werkloosheidscijfer 15%, maar het stijgt tot 25% bij jongeren onder de 25 jaar. Deze cijfers zijn vergelijkbaar met de gewestelijke gemiddelden, behalve dat de werkloosheid in het Gewest sterk daalt, terwijl ze in Berchem sinds 2007 vrijwel stabiel is.

4.5.5 Armoede naar inkomen

Het mediane inkomen in Berchem ligt iets hoger dan het gewestelijk gemiddelde, maar dit verhult **grote verschillen**, vooral bij de bevolking van de sociale woonwijken (Moderne Wijk, Hunderenveld). De inkomens liggen daarentegen aanzienlijk hoger in het zuiden van de gemeente.

In 2020 ontving **3,5% van de bevolking tussen 18 en 64 jaar een (equivalent) leefloon**. Dit cijfer stijgt sterk - in 2002 was het slechts 1,3% - en stijgt sneller dan het gewestelijke gemiddelde. **Dit cijfer plaatst Berchem op de 6e plaats van de 19 gemeenten van het Gewest** en laat verarming van de bevolking zien.

28% van de Berchemse bevolking geniet het BIM-statuut (verhoogde tegemoetkoming voor gezondheidszorg), en dit cijfer stijgt tot 36% voor jongeren onder de 18 jaar (wat gelijk is aan het gewestelijke gemiddelde).

4.5.6 Huisvesting

De huurprijzen in Berchem stijgen, net als in het Brusselse Gewest. Ze zijn praktisch onbetaalbaar voor mensen met een sociale uitkering.

De gemiddelde maandelijkse huur in Sint-Agatha-Berchem ligt tussen 720 en 750 euro, wat overeenkomt met het gewestelijke gemiddelde. Aan de andere kant **blijft de vraag naar sociale woningen stijgen** op de al overvolle wachtlijsten, en het aantal woningen is niet toegenomen. Vandaag zijn er 36.000 sociale woningen in het Gewest en 50.000 aanvragen op de wachtlijst. Bijgevolg moet men ongeveer 10 jaar wachten op dergelijke woningen.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest woont 44% van de jongeren onder de 18 jaar in een overbevolkt huishouden (meer dan 2 kinderen per kamer).

Berchem telt 8% sociale woningen (tegenover 7% in het Brussels Gewest). Ze zijn gegroepeerd op twee sites: de Moderne Wijk en het Hunderenveld.

4.5.7 Gezondheid

De levensomstandigheden hebben een directe invloed op de gezondheid van mensen. Hoe hoger bijvoorbeeld het sociaaleconomisch niveau (SEL) van een gemeenschap, hoe hoger de levensverwachting van de inwoners. De kwaliteit van de huisvesting, de middelen om correct te eten, het feit dat medische zorgen om economische redenen moeten worden uitgesteld, enz. hebben allemaal een invloed op de gezondheid.

Het is bijvoorbeeld stuitend dat de kindersterfte twee keer zo hoog ligt in huishoudens zonder inkomen als in huishoudens met 2 inkomens...

In dit opzicht behoort Berchem tot de groep van gemeenten met een gemiddeld SEL.

Om gezondheidsgerelateerde armoede te bestrijden, is het essentieel om iedereen toegang te geven tot zowel preventieve als curatieve zorg.

4.5.8 Welke uitdagingen voor de gemeente Sint-Agatha-Berchem?

Tot slot benadrukt mevrouw Englert de uitdagingen waarmee Berchem vandaag geconfronteerd wordt:

- **Verjonging en diversificatie van de bevolking en toename van het aantal gezinnen met kinderen**, wat nieuwe behoeften met zich meebrengt op het vlak van kinderopvang, onderwijs, openbare infrastructuur, aanbod van aangepaste huisvesting, enz.
- **De sociale situatie van de bewoners**, die kwetsbaarder wordt, met een aanzienlijke toename van het aantal leefloonbegunstigden;
- De migratiestroom van gezinnen uit de arme sikkels van het Gewest;
- **De sociale impact van de covid-19-crisis**, die een deel van de bevolking verarmt en de sociale ongelijkheden versterkt (impact op onderwijstrajecten, vroegtijdig schoolverlaten, enz.).

4.6 Interventie van de Koning Boudewijnstichting

Mevrouw Françoise PISSART, directrice van de Koning Boudewijnstichting, kwam het werk en de instrumenten voorstellen die de Stichting heeft ontwikkeld rond kinderarmoede.

De Koning Boudewijnstichting werd opgericht in 1976 en beheert een jaarlijks budget van 45.000.000 euro. Naast het ondersteunen van projecten en initiatieven via verschillende programma's zoals sociale rechtvaardigheid en armoede, gezondheid, erfgoed en cultuur, klimaat, milieu en biodiversiteit, of ook maatschappelijk engagement, geeft de Stichting ook opdrachten voor en voert ze studies uit over thema's die verband houden met deze programma's. Het onderzoek naar kinderarmoede begon bijvoorbeeld in 2010 met een onderzoek naar de impact van armoede op de hersenen.

Vandaag de dag is het duidelijk dat armoede vooral kinderen uit immigrantengezinnen in grote steden treft. Lange tijd stond deze kwestie niet op de politieke agenda en moesten we wachten op verschillende wetgevingen voordat er rekening mee werd gehouden.

Geconfronteerd met een gebrek aan financiering door de politieke autoriteiten om kinderarmoede effectief te bestrijden, heeft de Stichting, dankzij financiering van de Nationale Loterij en donaties van filantropen, budgetten toegewezen om testprojecten uit te voeren, zoals de oprichting van ontmoetingscentra.

De presentatie van mevrouw Pissart is met name gebaseerd op de publicatie "Heeft u nagedacht over uw kleinste burgers die in armoede leven"²⁰, die in 2019 door de Stichting is gepubliceerd. De studie stelt meteen de vraag: "**Waarom van jonge kinderen een prioritair publiek maken in de strijd tegen armoede?**"

²⁰ www.kbs-frb.be/fr/avez-vous-pense-vos-plus-petits-citoyens-en-situation-de-pauvrete-bonnes-pratiques-communales

4.6.1 Vaststellingen

België is de EU-lidstaat met het hoogste percentage kinderen die leven in werkloze gezinnen. Tegelijkertijd is de inkomensondersteuning voor deze huishoudens structureel matig in vergelijking met veel andere landen:

- In het geval van een alleenstaande ouder (2 kinderen) die tegen het minimumloon werkt, voegt het belasting- en socialezekerheidsstelsel weinig 'nettosteun' toe aan het minimumloon, dat al erg laag is;
- Als de ouder werkloos is, zijn de sociale bijstand en de kinderbijslag te laag om armoede te voorkomen.

Een ambitieus masterplan, gebaseerd op een grondige evaluatie van het bestaande beleid, is nodig op alle niveaus (federaal, gewestelijk, lokaal), op een niet-dogmatische en feitelijke manier, maar zoals al gezegd laat het nog steeds op zich wachten...

In feite bevinden we ons vaak op het verkeerde niveau om actie te ondernemen. **We zouden immers niet moeten wachten tot we de problemen van arme gezinnen hebben opgelost voordat we ons zorgen maken over de toekomst van hun kinderen en investeren in beleid om hun kansen op succes te vergroten.** Een recente studie van de OESO toont aan dat de sociale mobiliteit in de OESO-landen tot stilstand is gekomen²¹. Er wordt in gesproken over "*sticky floors*", wat betekent dat de kans groot is dat kinderen uit arme milieus zelf arme volwassenen worden:

- **Op vierjarige leeftijd beheerst een kind uit een arm gezin gemiddeld de helft minder woorden dan een kind uit een bevoorrechte omgeving**, wat zijn of haar verdere leesontwikkeling vertraagt;
- **In de OESO-landen verklaart de sociale achtergrond gemiddeld tussen 11% en 14% van de verschillen in de resultaten van de PISA-tests, zowel voor wiskunde, wetenschappen als lezen.** Dit percentage loopt op tot **20% in België!**

Deze bevindingen komen overeen met die uit een aantal interventies tijdens eerdere vergaderingen van de Commissie en onderstrepen het belang van de zorg voor zeer jonge kinderen al van voor de schoolleeftijd, maar ook het belang van de pogingen om de cyclus van generatiearmoede te doorbreken.

4.6.2 Hefbomen op lokaal niveau

Bij gebrek aan een ambitieus beleid om kinderarmoede op nationaal niveau te bestrijden, is het vaak op lokaal niveau dat er vooruitgang wordt geboekt. **Op lokaal niveau kunnen problemen gericht**

21 Rapport van de OESO verschenen in 2018 "A broken social elevator? How to promote social mobility?"

www.oecd-ilibrary.org/search?value1=9789264301085&option1=quicksearch&facetOptions=51&facetNames=pub_igold_facet&operator51=AND&option51=pub_igold_facet&value51=%27igo%2Foecd%27&publisherId=%2Fcontent%2Figo%2Foecd&searchType=quick

worden aangepakt, waardoor de kans op zichtbare en tastbare resultaten toeneemt. In dit opzicht is een gemeente een geweldige plek om creatief te zijn en te experimenteren met nieuw beleid.

Mevrouw Pissart benadrukt daarom de volgende punten:

1. Alle gemeentelijke beleidsmakers moeten zich bewust zijn van de risico's die gepaard gaan met kinderarmoede;
2. De sociaaleconomische aspecten zijn essentieel. De aanpak ervan is een noodzakelijke, maar niet voldoende voorwaarde om kinderen te laten ontsnappen aan de gevolgen van armoede voor hun toekomst;
3. Beleid voeren dat ten goede komt aan kinderen in moeilijkheden betekent niet dat we deze acties uitsluitend op deze kinderen moeten richten;
4. Plannen maken is niet genoeg: acties moeten worden uitgevoerd en geëvalueerd;
5. De impact van de maatregelen neemt toe als verschillende vaardigheden worden gecombineerd (transversaliteit-samenwerking-coördinatie);
6. Het belang van teamwerk;
7. Niets zal veranderen zonder financiële en menselijke middelen: overheidsinstanties, verenigingen en filantropie.

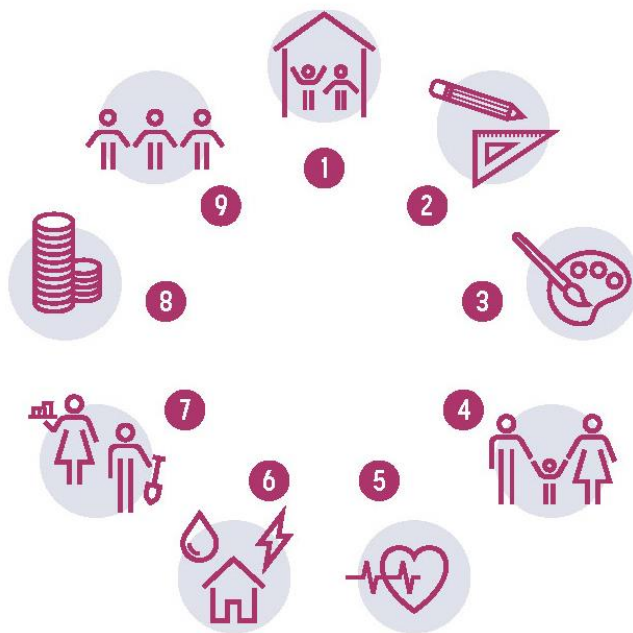
Originele "projecten" kunnen op die manier worden uitgevoerd en, als hun relevantie en doeltreffendheid worden aangetoond in een serieuze evaluatie, andere gemeenten of steden inspireren, of zelfs programma's worden, die dan mogelijk het gewestelijke en/of federale beleid kunnen voeden en verrijken.

Het gemeentelijk niveau staat het dichtst bij mensen die in armoede leven en heeft de hefboomen in handen om actie te ondernemen. Het is een aanvulling op het structurele beleid op federaal, communautair en gewestelijk niveau. **Het kan de werkgelegenheidsvooruitzichten van weinig geschoolde alleenstaande ouders verbeteren, de levensstandaard van gezinnen verhogen, kinderen beschermen tegen de negatieve effecten van deprivatie en ontwikkelingskansen bieden aan alle kinderen.** Daartoe kunnen 9 mogelijke prioritaire hefboomen voor actie worden geïdentificeerd²²:

22 Lahaye, W., Pannecoucke, I. & Sansen, F. (2019). *Pauvreté des enfants au niveau local : Cartographie communale et leviers politiques*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
<http://cohesionsociale.wallonie.be/sites/default/files/pauvret%C3%A9%20des%20enfants%20au%20niveau%20local.pdf>

LES 9 LEVIERS THÉMATIQUES

Neuf grands domaines de compétences ont été identifiés³ pour agir contre la pauvreté infantile :

1. l'accès à un milieu d'accueil
2. l'éducation
3. le temps libre
4. le soutien à la parentalité
5. la santé
6. l'accès à un logement de qualité, à l'énergie et à l'eau
7. l'emploi
8. les revenus
9. la participation des enfants

Ook moet de opleiding van het personeel in de kinderopvang van jongs af aan verbeteren en zijn maatregelen nodig om de gevolgen van armoede te verminderen.

Mevrouw Pissart verwijst ook naar de studie "Kinderarmoede en deprivatie bij kinderen in België"²³ van Anne-Catherine Guio en Frank Vandenbroucke. Deze studie behandelt met name de lijst van 17 items van deprivatie van kinderen die door Guio et al. (2017) werd voorgesteld en in maart 2018 op EU-niveau werd aangenomen om deprivatie van kinderen te meten. Deze criteria worden ook overgenomen en geanalyseerd door de Algemeen Afgevaardigde voor de rechten van het kind in zijn rapport van 2019²⁴.

De Koning Boudewijnstichting bracht in 2017 ook een uitstekende publicatie uit getiteld "Arm kind. Anders communiceren over kinderarmoede"²⁵. Het biedt stof tot nadenken over hoe kinderarmoede aan te pakken en uit te drukken vanuit een niet-stigmatiserend en wervend perspectief. Om dit te doen, maakt de studie gebruik van de framingmethode, d.w.z. verschillende invalshoeken en

²³ Studie gepubliceerd door de KBS
<http://www.frankvandenbroucke.uva.nl/wp-content/uploads/2018/12/326.pdf>

²⁴ Jaarverslag 2018-2019/Armoederapport 2009-2019
<http://www.dgde.cfwb.be/index.php?id=8639>

²⁵ <https://preprod.kbs-frb.be/fr/pauvres-gosses-comment-communicer-sur-la-pauvrete-des-enfants>

meningen in aanmerking nemen. Deze originele benadering zet aan tot nadenken en stelt het beeld dat we van armoede hebben in vraag.

4.7 Interventie van het Observatoire de l'Enfant van de Franse Gemeenschapscommissie

Mevrouw Perrine HUMBLET, vertegenwoordigster van het Observatoire de l'Enfant, presenteerde een samenvatting van de bevindingen van het Observatoire over kinderarmoede tijdens de vierde werksessie van de Commissie.

4.7.1 Presentatie van het Observatoire

Het Observatoire de l'Enfant werd opgericht in 1991 en is het onderzoeks- en analyseprogramma van de Cel Jonge kinderen en Kinderopvang van de Franse Gemeenschapscommissie over kinderbeleid, en in het bijzonder kinderopvangbeleid.

Het richt zich tot ouders, professionelen uit de kinderopvang, onderzoekers, politieke beleidsmakers en overheden, en stelt hen kennis, diensten, informatie, onderzoeksresultaten en aanbevelingen om het denken en debatteren vooruit te helpen ter beschikking.

Dankzij zijn expertise is het Observatoire de l'Enfant nu het referentiepunt voor informatie, advies en coördinatie over kinderbeleid in Brussel.

Het Observatoire de l'Enfant publiceert het tweejaarlijkse tijdschrift "Grandir à Bruxelles".

"Kinderen leven tegelijkertijd in dezelfde maatschappij, maar niet in dezelfde wereld."²⁶

Als we het over kinderen hebben, zijn er twee benaderingswijzen:

- **Kinderen hier en nu;**
- **De volwassenen van morgen** en de noodzaak om in dit menselijk kapitaal te investeren.

4.7.2 De juiste indicatoren vinden en gebruiken voor efficiënte actie

Een doeltreffend beleid om kinderarmoede te bestrijden begint met objectieve metingen. Het is op basis van de gegevens uit deze metingen dat de te ondernemen acties kunnen worden geëvalueerd en de resultaten ervan kunnen worden gemeten.

In het algemeen worden op het gebied van bestaansonzekerheid enquêtes uitgevoerd op een steekproef van de bevolking. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de IWEPS-studies²⁷, die een samengestelde indicator gebruiken om armoede vast te stellen. Deze is gebaseerd op metingen van de volgende gegevens:

- Ernstige materiële deprivatie (materieel aspect);
- Risico op armoede (inkomen);

²⁶ Lahire B. (dir.), 2019, *Enfances de classe. De l'inégalité parmi les enfants*, Paris, Seuil, 1232 p

<https://journals.openedition.org/cybergeol/33783#:~:text=Avec%201232%20pages%2C%20l'ouvrage,in%C3%A9galit%C3%A9s%20d%C3%A9tenu%20par%20Thomas%20Piketty.&text=Saisir%20les%20in%C3%A9galit%C3%A9s%20d%C3%A8s%20la%20fabrication%20sociale%20des%20individus%20%C2%BB>

²⁷ L'Institut wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique - www.iweps.be

- Lage werkintensiteit.

20 of 30 jaar geleden werden vooral indirecte metingen gebruikt om de situatie van huishoudens te bepalen en conclusies te trekken over de impact op de kinderen. **Vandaag richten de studies zich rechtstreeks op kinderen, zoals de studie die de 17 materiële en sociale criteria voor kinderarmoede definieert** (kleding, voeding, vrije tijd, boeken, sociaal leven, enz.). In dit kader wordt ervan uitgegaan dat er sprake is van een situatie van deprivatie wanneer er 3 of meer deprivaties zijn.

Dit type benadering maakt het mogelijk om de risico's op armoede te identificeren die verband houden met inkomen, werk, studies, samenstelling van het huishouden, enz.

Andere voorbeelden: de studie uit 2013 "Accompagnement autour de la naissance pour les familles précarisées : offre et besoins"²⁸ (geboortebegleiding voor kwetsbare gezinnen: aanbod en behoeften) en de studie uit 2015 "Santé périnatale en Wallonie"²⁹ (Perinatale gezondheid in Wallonië) tonen aan dat de risico's verbonden aan de herkomst en het opleidingsniveau van de moeder de kindersterfte en het risico op kinderarmoede beïnvloeden. Hoewel deze studies niet recent zijn en er geen nationale maatregelen zijn om kinderarmoede te bestrijden, geven ze interessante stof tot nadenken.

Het Planbureau gaf onlangs een duidelijk advies over de evolutie van het armoederisico voor de bevolking onder de 60 jaar in België³⁰. **Het armoederisico bij zeer kroostrijke gezinnen en eenoudergezinnen is tussen 2006 en 2017 meer dan verdubbeld...**

4.7.3 Welke acties zijn mogelijk?

Er zijn een aantal manieren om deze verarming tegen te gaan:

- **Directe inkomensondersteunende regelingen** (werkloosheid, leefloon, sociale bijstand, kinderbijslag, enz.);
- Indirecte maatregelen, zoals de **uitbreiding van naschoolse en perinatale opvang** vanaf de conceptie tot de leeftijd van 3 tot 6 jaar.

Deze diensten moeten afgestemd zijn op twee krachtlijnen: een generalistische aanpak voor perinatale diensten en een meer armoedegerichte aanpak voor armoedekwesties.

We moeten een **stapsgewijze universele aanpak** ontwikkelen (dakpansgewijs), waarbij mensen in kwetsbare situaties worden geïdentificeerd in generalistische structuren en vervolgens wordt overgegaan naar meer specifieke diensten en diepgaandere ondersteuning. Bovenal mogen we een thema niet verwaarlozen dat bijna systematisch naar voren komt in de studies en bevindingen: **de kwestie van sociaal isolement, dat een sleutelrol speelt in de mechanismen van armoede** en in de mechanismen die kinderen in het bijzonder treffen.

28 Humblet P, Cremers A, Labat A, Sow M. *Accompagnement autour de la naissance pour les familles précarisées : offre et besoins*. Augustus 2013, 71 p. + bijlagen. Hetzelfde onderzoek werd parallel uitgevoerd in het Vlaamse Gewest. <http://aispn.be/wp-content/uploads/2015/03/accnaiss.pdf>

30 <https://www.plan.be/publications/publication-2126-nl-de-evolutie-van-het-armoederisico-in-belgie-bij-de-bevolking-beneden-60-jaar>

PROGRESSIEVE UNIVERSELE AANPAK

Iedereen is welkom

We identificeren de mensen die specifiek opgevolgd moeten worden.
Zo wordt vermeden dat er diensten uitsluitend voor armen zijn, wat stigmatisering en sociale scheiding nog in de hand werkt.

Mensen worden dan doorverwezen naar de juiste diensten: ONE, gezinsplanning, gezondheid, persoonlijke hulpverlening, jeugddiensten, verenigingsstructuren, enz.

Verenigingsstructuren zijn interessant maar hebben hun beperkingen. Ze dienen over het algemeen een bepaald doel en bieden diensten aan als aanvulling op de institutionele diensten, maar ze zijn vaak afhankelijk van lokale initiatieven en hebben een beperkte slagkracht door hun omvang, geografische ligging of financiën.

Hoe dan ook, **om doeltreffend te zijn moet de uitgebreide perinatale ondersteuning als netwerk worden georganiseerd.**

4.7.4 Het belang van toegankelijke kinderopvang

Ook moet werk worden gemaakt van de toegankelijkheid van kinderopvangfaciliteiten. Vandaag worden de voorzieningen volkomen ongelijk gebruikt door de bevolking: **hoe minder ouders werken, hoe minder kinderen naar de kinderopvang gaan.** 80% van de kinderen die naar een crèche gaan, zijn kinderen van werkende ouders (dit cijfer stijgt tot 90% in kinderdagverblijven). De situatie is iets evenwichtiger in de kortstondige kinderopvang (die traditioneel gefinancierd worden door de sociale sector).

Het is dus duidelijk dat **kinderen uit gezinnen met een armoederisico vandaag de dag de minste toegang hebben tot kinderopvang.** Hoe komt dat?

Het **aantal beschikbare plaatsen** is hier duidelijk het probleem, want het leidt tot een beleid van "voorrang voor de kinderen van werkende ouders". **Ook andere factoren kunnen een rol spelen.** Gezinnen met een armoederisico zijn vaak slecht geïnformeerd over hun rechten en wat er voor hen beschikbaar is; ze kunnen ook een wantrouwen tegenover de instelling hebben ontwikkeld; ze zijn vaak geïsoleerd of teruggetrokken in een gemeenschap en vrezen het oordeel van anderen. Dat alles draagt ertoe bij dat hun aanvragen niet effectief zijn, niet begrepen worden of te ingewikkeld zijn, en dat ze het opgeven. We hebben hier te maken met **een mechanisme van non take-up van rechten.**

Vandaag de dag wordt deze situatie steeds problematischer. **Door in hun achtergestelde gezinsomgeving te blijven, lopen kinderen achterstand op in de ontwikkeling van hun sociale vaardigheden, hun vermogen om in een groep te leven, hun cognitieve functies, hun taalvaardigheid**

enz. Tegen de tijd dat ze naar de kleuterschool gaan, kunnen ze zich niet harmonieus ontwikkelen als ze niet in contact zijn gekomen met andere kinderen en als de school geen voortzetting is van wat ze hebben meegemaakt in een voorschoolse omgeving waar het onderwijs en de opvoedingspraktijken sterk ontwikkeld zijn. Het kind wordt dan beschouwd als een "**wild kind**", dat geen respect heeft voor of begrip heeft van hiërarchie en aanmaningen, niet weet hoe het zelf zijn jas moet aantrekken, enzovoort.

Het is een lastige situatie voor het kind, maar ook voor de leerkrachten, die hier niet voor opgeleid zijn en vaak niet de tijd kunnen nemen om zich met deze kinderen bezig te houden. De school wordt dan veeleer een kinderdagverblijf dan een plek om te leren. **De achterstand en ook uitsluiting nemen toe**: 23% van de leerlingen in het secundair onderwijs in Berchem heeft een leerachterstand van minstens 2 jaar...

Het is daarom belangrijk te zorgen voor opvangstructuren voor jonge kinderen, evenals voor opleidings- en sensibiliseringsinitiatieven voor leerkrachten en schoolpersoneel om de opvang van kinderen uit kansarme milieus te verbeteren.

4.7.5 Conclusie

Er kan actie worden ondernomen. Er kan bijvoorbeeld worden beslist **om de kinderopvangplaatsen eerlijker te verdelen**. Dat houdt wat volgt in:

- Een voluntaristisch en sociaal beleid;
- Het aanbod niet versnipperen en openstellen voor een meer gemengde bevolking;
- Verbeteren van de primaire en secundaire toegang voor kwetsbare gezinnen.

Nog een aandachtspunt: **de verbetering van de overgang naar de kleuterschool** (zie de gidsen van Fraje³¹ en RIEPP³²). Om dit te bereiken is het essentieel om ouders bij het proces te betrekken en praktijken te ontwikkelen die onderwijs en zorg in de breedste zin van het woord (educare) combineren, met ontmoetingen tussen professionals uit de kinderopvang en de kleuterschool.

Ook is het nodig om **de begeleidingspraktijken voor gezinnen in kansarme situaties te herzien**. In dit verband herinnert mevrouw Humblet ook aan de acties van het ONE en in het bijzonder aan de 5 mechanismen die de heer Parmentier tijdens de derde werkvergadering van de Commissie heeft voorgesteld om de situatie op het gebied van kinderarmoede te verbeteren.

³¹ <https://www.fraje.be/>

³² <http://www.riopp.be/>

4.8 Interventie van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Voorstelling van het overzicht van non take-up van sociale rechten en sociale onderbescherming in het Brusselse Gewest³³

Mevrouw Laurence NOËL, wetenschappelijk medewerkster bij het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn, kwam de studie voorstellen die ze in 2016 heeft uitgevoerd over het fenomeen van non take-up van rechten en die ze blijft actualiseren.

Non take-up van rechten is een fenomeen geworden dat steeds meer mensen treft die in preciaire situaties verkeren of hulp nodig hebben. Dit is aanzienlijk toegenomen met de coronapandemie, tot het punt **waarop nu geschat wordt dat bijna 40% van de mensen die in aanmerking komen voor hulp deze niet aanvragen.** Het is een situatie die de sociale diensten en de institutionele sector in het algemeen zorgen zou moeten baren.

Bij wijze van inleiding legde mevrouw Noël uit dat het nuttig is te definiëren wat wordt bedoeld met non take-up van rechten. **Het gaat om een persoon die geen gebruik maakt van een recht waarvoor hij in aanmerking komt.** Dat mag niet verward worden met de situatie van iemand die niet door een recht wordt gedekt en er dus niet voor in aanmerking komt.

Non take-up van rechten is een factor van bestaansonzekerheid.

De studie werd opgesteld op basis van ontmoetingen met 68 professionals, 26 interviews met mensen in armoedesituaties en door gegevens van de KSZ te raadplegen.

4.8.1 Waarom maken mensen geen gebruik van hun sociale rechten?

De mechanismen achter de non take-up kunnen worden onderverdeeld in 5 categorieën:

- Onwetendheid;
- Niet aanvragen;
- Geen toegang;
- Geen aanbod;
- Uitsluiting.

Onwetendheid

Veel mensen zijn **niet op de hoogte van hun rechten of hun mogelijkheden om in aanmerking te komen.** Dit betekent niet alleen dat ze toegang moeten hebben tot informatie, maar ook dat ze in staat moeten zijn om deze informatie, de toekenningsvoorwaarden en de te ondernemen stappen te begrijpen. Soms hebben mensen te veel informatie, soms te weinig, en soms is de informatie tegenstrijdig of zelfs onjuist omdat documenten of websites niet bijgewerkt zijn... Mensen kunnen ook

³³ <https://www.ccc-ggc.brussels/nl/observatbru/publications/2016-thematisch-rapport-inzichten-non-take-van-de-sociale-rechten-en>

uitgesloten worden van een recht of gesanctioneerd worden omdat ze niet voldaan hebben aan een voorwaarde om in aanmerking te komen, zonder dat ze dit weten of begrijpen.

Geen aanvraag

Het niet aanvragen van een recht is vaak het gevolg van **een negatieve ervaring** met socialezekerheidsinstellingen (onthaal, eisen, weigeringen). Deze negatieve ervaring kan leiden tot niet aanvragen, na een lange en complexe (uitputtende, vernederende, enz.) voorafgaande ervaring. **Dit kan een vorm van administratief geweld zijn. Het niet aanvragen kan ook verband houden met het statuut van rechthebbende** (OCMW, werkloos, ziek, gehandicapt, enz.) dat dit recht met zich meebrengt, en dit statuut kan voor sommige mensen onaanvaardbaar zijn of schuldgevoelens oproepen.

Geen toegang

Dit is **de meest voorkomende situatie**. Het betekent dat iemand geen toegang heeft tot zijn rechten. **Mensen verdwalen in de complexiteit van criteria, formaliteiten en het administratieve proces. Het is een hindernissenloop!** Ze geven het tijdelijk of voorgoed op; of ze gaan door met hun aanvraag en krijgen uiteindelijk een recht waarvoor ze in aanmerking komen, maar vaak met veel vertraging. Vandaag zien we dat de formaliteiten en procedures steeds talrijker en veeleisender worden en dat ze de administratieve regularisatie bemoeilijken. Bovendien nemen de formaliteiten toe telkens men van status verandert, een nieuwe aanvraag indient of bijkomende bijstand aanvraagt.

In dit kader klagen mensen die het opgeven over conflictsituaties met maatschappelijk werkers, over het feit dat ze zich telkens weer moeten verplaatsen, over eindeloze wachtrijen, over discriminatie, enzovoort.

De razendsnelle digitalisering en de werking van administraties in verband met de Covid-19-pandemie vergroten de moeilijkheden en situaties van digitale kloof aanzienlijk, waardoor een groot deel van de bevolking in nood nog meer wordt uitgesloten.

Geen aanbod

Het niet aangeboden krijgen van een recht houdt verband met een gebrek aan kennis of begrip van de wetgeving bij individuen en/of professionals. Sommige mensen die tijdens het onderzoek werden geïnterviewd, zijn ook van mening dat het feit dat een of meer rechten niet worden aangeboden, te maken kan hebben met institutionele kwesties (interne instructies, tijdgebrek, subjectieve beoordelingsvrijheid van interveniënten, budgettaire verplichtingen, enz.). In sommige gevallen kan deze vorm van sociale onderbescherming leiden tot het niet in aanmerking komen voor een recht omdat de termijn voor het indienen van een verzoek is overschreden, wat de woede van de persoon tegenover het systeem vergroot en leidt tot een verder vertrouwensverlies.

Uitsluiting

Het tijdelijk of permanent uitgesloten zijn van een recht **heeft opnieuw vaak te maken met een gebrek aan kennis, maar ook met opeenvolgende wijzigingen in de wetgeving** waardoor sommige mensen soms niet kunnen voldoen aan de voorwaarden om een recht te behouden. Deze onmogelijkheid is vaak meer aanwezig in situaties die al zeer precair zijn, maar kan ook het gevolg zijn van de urgentie van bepaalde situaties (uitzetting uit een woning, verlies van werk, ernstige ziekte, enz.) die personen nog kwetsbaarder maken en waardoor ze nog minder in staat zijn de nodige stappen te zetten.

Na uitsluiting is het voor mensen moeilijker om weer toegang te krijgen tot hun rechten. Hoe meer uitsluitingsmaatregelen er zijn, hoe groter het risico van non take-up. Deze nieuwe vorm van sociale onderbescherming is nuttig om te begrijpen hoe **veranderingen in de voorwaarden voor het toekennen en behouden van rechten de uitsluiting van een groeiend aantal mensen van voorheen stabielere rechten in de hand kan werken.** Dit illustreert een meer algemene trend naar sociale onderbescherming, meer bestaansonzekerheid en het onzichtbaar maken van individuen.

Enkele belangrijke factoren van sociale onderbescherming:

Om effectief te zijn, vereist elk recht dat het gekend is en wordt aangevraagd, wat op zijn beurt inzicht, middelen, formaliteiten en eventuele hulp vereist... Een hele reeks obstakels kan echter elke fase van een aanvraag bemoeilijken, in het bijzonder:

- Een almaar toenemend aantal voorwaarden voor toegang tot of behoud van rechten;
- Een steeds complexere wetgeving;
- Ingewikkelde communicatieprocedures (via loket/telefoon/internet, soms zeer/te lange wachttijden);
- Organisatorische modaliteiten (openingstijden, behandelingstijden, annuleringen van afspraken, steeds andere gesprekspartners, enz.);
- De beoordelingsmodaliteiten van de situatie van de persoon, zijn vooruitgang, zijn houding of de contractuele modaliteiten in verband met een recht, enz.);
- Niet-beheersing van het Nederlands en/of Frans;
- De fysieke of psychische toestand van de persoon;
- Beheersing van administratieve en juridische termen;
- Beschikbaar inkomen;
- Mobiliteit van de persoon;
- De nationaliteit van de persoon, de vermeende of werkelijke buitenlandse afkomst, de vermeende of werkelijke socio-economische status, sociaal-administratieve status, de persoonlijke geschiedenis, enz.

Al deze factoren kunnen de inspanningen van een persoon om de rechten te verkrijgen waarvoor hij of zij in aanmerking komt, bemoeilijken of blokkeren, omdat kansarme mensen van vandaag zich ook in veel complexere situaties bevinden dan in het verleden.

4.8.2 De mechanismen van non take-up van rechten

Afhankelijk van het onderzochte recht zijn er verschillende mechanismen voor non take-up. Men kan vijf fundamentele sociale rechten onderscheiden:

- Huisvesting;
- Opleiding;
- Werkloosheidsverzekering;
- Verhoogde tegemoetkoming;
- Sociale bijstand in de ruimste zin.

Huisvesting. Dit is over het algemeen een centraal gegeven. Ten eerste omdat huisvesting duur is in het Brusselse gewest en er niet genoeg sociale woningen zijn, maar vooral omdat het verlies van huisvesting leidt tot een cascade van verlies van rechten.

Opleiding. Is synoniem van emancipatie, met de mogelijkheid om toegang te krijgen tot een betere beroepssituatie die integratie en zelfontplooiing mogelijk maakt. Als we het hebben over mensen in preciaire situaties, **is het helaas vaak de zinloosheid van een opleiding die op de voorgrond treedt.** Door de voorwaarden om bepaalde uitkeringen te behouden, worden mensen steeds vaker gedwongen om te kiezen voor studies of opleidingen **die niet noodzakelijk leiden tot een job of kwalitatief werk.** Het komt ook voor dat mensen gedwongen worden om hun opleiding stop te zetten om een art.60-contract te tekenen of een job te aanvaarden omdat ze geen andere optie hebben...

Werkloosheid. Ontwikkelingen in de werkloosheidsverzekering illustreren de trend naar een striktere toegang tot rechten. Dit uit zich concreet in het risico van tijdelijke of blijvende uitsluiting. **In 10 jaar tijd is het aantal sancties sterk gestegen in het Brusselse Gewest** en de verminderde dekking zet mensen ertoe aan om naar het OCMW te gaan om hulp te vragen. Wat werkloosheid betreft, worden potentiële rechthebbenden geconfronteerd met de complexiteit van de toekenningsvoorwaarden en op het begrijpen ervan. **Er zijn veel situaties waarin mensen geen recht meer hebben op een werkloosheidsuitkering nadat ze een of meer banen op de arbeidsmarkt hebben gehad** (kortdurende, deeltijdse of onzekere banen). De moeilijkere toegang tot werkloosheidsverzekering als gevolg van wetswijzigingen en meer onzekere jobs verergert situaties van non take-up en sociale onderbescherming.

Gezondheid. Gezondheid is een recht, maar er zijn nog steeds gezinnen die er geen gebruik van kunnen maken. In dit verband bestaat nog steeds een gebrekkige kennis. **Het aantal mensen dat niet of slecht verzekerd is, wordt onderschat.** Een van de problemen die dit met zich meebrengt is het uitstellen van verzorging, wat ernstige gevolgen kan hebben voor de toekomst van mensen.

Sociale bijstand. Als men aan sociale bijstand denkt, is het OCMW vaak het eerste waar men aan denkt. Toch **hebben veel mensen een heel negatief beeld van het OCMW.** Als men met hen praat over het Recht op Maatschappelijke Integratie, luidt het antwoord vaak "Ik ga nooit naar het OCMW!". **Er zijn ook mensen die naast het leefloon geen andere vormen van steun durven aan te vragen.** De coronavirus-pandemie heeft ook geleid tot een algemene toename van mensen die geen sociale bijstand aanvragen. Diensten zijn fysiek minder toegankelijk en de crisis heeft de sociale ongelijkheid verder vergroot. Dit is een belangrijke kwestie vandaag, nu we moeite hebben om het licht aan het einde van de tunnel te zien en het ernaar uitziet dat de crisis nog maanden zal duren.

4.8.3 Lessen uit de sociaal-administratieve ervaringen van mensen

De stappen die instellingen verwachten, staan soms ver af van of zelfs niet in verhouding tot de werkelijke situaties die mensen ervaren. Bovendien komen veranderingen in status steeds vaker voor in het leven van mensen vanwege levensovergangen, traditionele sociale risico's en familiale gebeurtenissen, maar ze worden ook uitgelokt en aangemoedigd door de activeringsmaatregelen die worden toegepast in de sociale diensten.

Een analyse van het parcours van groepen kwetsbare mensen benadrukt de consolidatie van een "gebied van bestaansonzekerheid", waarbij steeds meer mensen van de ene onzekere status naar de andere gaan en hun leven steeds instabieler wordt. **Steeds meer mensen gaan tijdelijk van**

werkloosheid naar onzeker werk, van werk naar het OCMW, van het OCMW naar werk, van ziekte naar invaliditeit, enz. Deze trajecten worden afgewisseld met periodes waarin de persoon geen eigen inkomen meer ontvangt (in verband met sociale zekerheid in ruime zin). **Ter illustratie: een vijfde van de leefloontrekkers in het Brusselse Gewest in 2010 had binnen de twee jaar een 'onbekend statuut' op het vlak van sociale zekerheid.** Een deel van deze groep leeft waarschijnlijk in extreme armoede, of is in het beste geval financieel afhankelijk van een partner (of een ander lid van het huishouden).

De instabiliteit van inkomsten uit (onzeker) werk, vervanging- of overlevingsinkomsten, en situaties van "tussenstatus", leiden tot een verslechtering van alle aspecten van het leven (huisvesting, gezondheid, onderwijs, voeding, familie, vrije tijd, rust en culturele activiteiten, enz.). Deze periodes van "tussenstatus" duren vaak lang en zijn bijzonder bevorderlijk voor situaties van sociale onderbescherming (gebrek aan kennis, gebrek aan toegang, uitsluiting van rechten, geen aanbod, geen aanvragen, enz.).

Organisaties voor sociale bescherming staan onder druk om veranderingen in de wetgeving toe te passen, gegevens en stromen te beheren, hun budgetten in evenwicht te brengen, verantwoordelijkheden over te dragen, aan nieuwe eisen te voldoen, enz. Dit versterkt de asymmetrische relatie tussen gebruikers en interveniënten. In feite zien veel interveniënten dat hun oorspronkelijke rollen en taken worden omgevormd in de richting van meer evaluatie, controle en mogelijk de toepassing van tijdelijke of definitieve sancties.

4.8.4 De uitdagingen van geautomatiseerde gegevensuitwisseling

De automatisering van de overdracht van individuele gegevens kan, voor bepaalde voordelen, de toegang tot sociale rechten verbeteren, maar het is niet noodzakelijk synoniem met het automatiseren van de toekenning van sociale rechten. De automatisering van een recht hangt eerst en vooral af van een politieke beslissing (bv. BIM). Bovendien kunnen er bij de automatisering van gegevensoverdracht veel problemen blijven bestaan voor individuen, voor instellingen en tussen instellingen. Het onderhoud, de analyse en de verwerking van databanken zijn net zo noodzakelijk als de aanpassing van de systemen van elke instelling, om de kwaliteit van de informatie te garanderen (correct, up-to-date, enz.), om eventueel nieuwe manieren te vinden om sociale rechten toe te kennen aan personen die daarvoor in aanmerking komen en om te voldoen aan de Europese wetgeving inzake gegevensbescherming (AVG).

4.8.5 Pistes om de situatie te verbeteren...

Het rapport over de non take-up van rechten gaat in op een aantal ideeën voor hervorming op suggestie van de geïnterviewden. Deze omvatten **de herindividualisering van sociale rechten, het in het leven roepen van een universele uitkering of inkomen, een universele ziekteverzekering en oproepen tot economische beleidshervormingen op het gebied van sociale bijstand.**

Er kwamen ook andere ideeën naar voren, zoals hervormingen op het gebied van huisvesting, onderwijs en opleiding voor burgers en interveniënten, of **de noodzaak om mensen te helpen door procedures en regelgeving te vereenvoudigen** om rechten effectiever te maken, en om sociale bescherming voor iedereen te garanderen op alle bestuursniveaus.

4.9 Interventie van het centrum LUCAS van de KU Leuven. Presentatie “Welzijn bij het kind en de kwetsbare jongere”.³⁴

Mevrouw Nele VAN DEN CRUYCE is doctor in de sociologie en wetenschappelijk medewerkster van LUCAS, Centrum voor Zorgonderzoek & Consultancy van de KU Leuven.

Tot nu toe had de commissie het thema geestelijke gezondheid in de context van kinderarmoede niet behandeld. De presentatie van mevrouw Van den Cruyce maakt dit goed. Ze begon met een presentatie over het LUCAS-centrum van de KU Leuven, waar ze onderzoek doet. Het is een interdisciplinair expertisecentrum op het gebied van gezondheid en welzijn. Het is gespecialiseerd in participatief onderzoek en gezondheidszorgbeleid. **Het centrum doet in het bijzonder onderzoek naar dakloosheid en is een**

voorloper op dit gebied in België.

4.9.1 Mentaal welzijn bij kinderen en jongeren

Een van de eerste aandachtspunten is het mentale welzijn van kinderen en jongeren. **Vandaag kampen veel jongeren onder de 18 met mentale problemen.** In 2021 leed één jongere op vijf aan mentale problemen en de Covid-crisis heeft deze trend duidelijk versterkt. Deze vaststelling wordt bevestigd door verschillende onderzoeken. Volgens een Unicef-onderzoek dat tussen 2020 en 2022 werd uitgevoerd³⁵, **lijdt 16,3% van de Belgische jongeren tussen 10 en 19 jaar aan een mentale stoornis.**

Volgens mevrouw Van den Cruyce staan we voor een structurele uitdaging als gevolg van onderfinanciering in de geestelijke gezondheidszorg. Slechts 2% van het gezondheidsbudget wordt besteed aan geestelijke gezondheid, en het grootste deel van het budget voor geestelijke gezondheid wordt geïnvesteerd in het creëren van "bedden" (plaatsen in ziekenhuizen en opvangcentra) in plaats van in preventie en ambulante zorg. Resultaat: **te veel jongeren staan op wachtlijsten voor zorg** door professionals in de geestelijke gezondheidszorg en de wachttijden zijn erg lang.

4.9.2 De sociale determinanten van welzijn

Bestaansonzekerheid, die een generatiearmoedemechanisme induceert, zoals werd benadrukt in de bijdragen en studies die werden voorgesteld door eerdere sprekers tijdens de verschillende sessies van deze commissie, speelt een vergelijkbare rol als het gaat om gezondheid. Armoede heeft een impact op alle soorten kapitaal: leren, cognitieve ontwikkeling, sociale contacten enz. Het is zo dat **een kind van 4 jaar dat in armoede leeft, bijvoorbeeld de helft minder woorden kent dan een kind dat in een welvarender gezin leeft.**

30% van de kinderen die in armoede leven lopen het risico dat ze niet kunnen deelnemen aan sociale activiteiten, vergeleken met 3% van de algemene bevolking. Armoede heeft een grotere impact op psychologische pathologieën en verhoogt aanzienlijk het risico op leerachterstand, vertraging in

³⁴ <https://www.kuleuven.be/lucas/nl>

³⁵ <https://www.unicef.be/fr/plaidoyer/projets-et-campagnes/le-projet-what-do-you-think>

ontwikkeling en leerproces. Dit toont aan in welke mate armoede de ontwikkeling, de socialisatie en het welzijn van kinderen beïnvloedt en een impact heeft op hun toekomst.

Het is belangrijk erop te wijzen dat België slecht scoort op het vlak van kinderarmoede. Men gaat ervan uit dat gemiddeld 1 op 5 kinderen ermee te maken krijgt. De situatie varieert van gewest tot gewest en is bijzonder kritiek in **het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar 23,3% van de kinderen opgroeit in gezinnen die minder dan 60% van het nationale mediane inkomen verdienen**³⁶. We mogen niet vergeten dat wanneer we het hebben over kinderarmoede, we het eigenlijk hebben over armoede in de breedste zin van het woord. Kinderen zijn immers afhankelijk van de context waarin ze leven (gezin, omgeving, enz.). Dit is een van de redenen waarom het moeilijk is om statistieken te verkrijgen die specifiek gericht zijn op kinderarmoede.

4.9.3 De meest kwetsbare huishoudens: onderzoek naar dakloosheid en thuisloosheid

Huisvesting is een cruciaal thema omdat het een directe impact heeft op armoede. Volgens mevrouw Van den Cruyce is het belangrijk te benadrukken dat het niet alleen om dakloosheid gaat, maar meer in het algemeen om thuisloosheid. Zoals de Europese ETHOS-studie³⁷ aantoont, belanden gezinnen die hun woning verliezen niet noodzakelijk op straat, maar vinden ze ook onzekere oplossingen zoals logeren bij vrienden of in centra. Gezinnen met ontoereikende huisvesting of slachtoffers van huiselijk geweld die gedwongen worden hun woonst te verlaten, moeten ook onder dit thema worden opgenomen. Dit blijkt ook uit de Europese studie over dakloosheid "Family Homeless in Europe"³⁸.

Wat we keer op keer zien, is dat dakloosheid voornamelijk verband houdt met armoede, dat er verborgen dakloosheid bestaat en dat het bijzonder belangrijk is om huiselijk geweld aan te pakken, dat ook een belangrijke oorzaak is van vrouwen met kinderen die van huis weglopen.

Studies benadrukken unaniem dat dakloosheid en thuisloosheid een hypothek leggen op het huidige en toekomstige leven van kinderen. Dakloosheid staat voor hen onder andere gelijk aan een gevoel van grote onzekerheid en angst, beperkte privacy, onderbreking van hun schooltraject en verlies van vrienden.

³⁶ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/werk-opleiding/lonen-en-arbeidskosten/gemiddelde-bruto-maandlonen>

³⁷ <https://www.feantsa.org/en/toolkit/2005/04/01/ethos-typology-on-homelessness-and-housing-exclusion>

	OPERATIONAL CATEGORY	LIVING SITUATION	GENERIC DEFINITION	
Conceptual Category	ROOFLESS	1 People Living Rough	1.1 Public space or external space Living in the streets or public spaces, without a shelter that can be defined as living quarters	
		2 People in emergency accommodation	2.1 Night shelter People with no usual place of residence who make use of overnight shelter, low threshold shelter	
	HOUSELESS	3 People in accommodation for the homeless	3.1 Homeless hostel	Where the period of stay is intended to be short term
			3.2 Temporary accommodation	
			3.3 Transitional supported accommodation	
		4 People in Women's Shelter	4.1 Women's shelter accommodation Women accommodated to experience of domestic violence and where the period of stay is intended to be short term	
		5 People in accommodation for immigrants	5.1 Temporary accommodation/reception centres Immigrants in reception or short term accommodation due to their immigrant status	
	5.2 Migrant workers accommodation			
	6 People due to be released from institutions	6.1 Penal institutions	No housing available prior to release	
		6.2 Medical institutions (*)	Stay longer than needed due to lack of housing	
		6.3 Children's institutions/homes	No housing identified (e.g. by 18th birthday)	
	7 People receiving longer-term support (due to homelessness)	7.1 Residential care for older homeless people Long stay accommodation with care for formerly homeless people (normally more than one year)		
	7.2 Supported accommodation for formerly homeless people	7.2.1		
7.2.2				
8 People living in insecure accommodation		8.1 Temporarily with family/friends Living in conventional housing but not the usual place of residence due to lack of housing		
INSECURE	9 People living under threat of eviction	8.2 No legal (sub)tenancy Occupation of dwelling with no legal tenancy illegal occupation of a dwelling		
		8.3 Illegal occupation of land Occupation of land with no legal rights		
		9.1 Legal orders enforced (rented) Where orders for eviction are operative		
10 People living under threat of violence	9.2 Re-possession orders (owned) Where mortgagee has legal order to re-possess			
	10.1 Police recorded incidents Where police action is taken to ensure place of safety for victims of domestic violence			
INADEQUATE	11 People living in temporary/non-conventional structures	11.1 Mobile homes Not intended as place of usual residence		
		11.2 Non-conventional building Makeshift shelter, shack or shanty		
		11.3 Temporary structure Semi-permanent structure hut or cabin		
12 People living in unfit housing	12.1 Occupied dwellings unfit for habitation Defined as unfit for habitation by national legislation or building regulations			
13 People living in extreme over-crowding	13.1 Highest national norm of overcrowding Defined as exceeding national density standard for floor-space or useable rooms			

Note: Short stay is defined as normally less than one year; Long stay is defined as more than one year.

(*) Includes drug rehabilitation institutions, psychiatric hospitals etc.

4.9.4 Opzienbarende cijfers

Er is vastgesteld dat dakloosheid en onzekere huisvesting ontwikkelings-, gedrags- en leerstoornissen bij kinderen veroorzaken, evenals een toename van angst en het risico op depressie. Het legt een heuse hypotheek op de rest van hun leven³⁹.

Uit een onderzoek dat in 2022⁴⁰ werd uitgevoerd, blijkt dat steeds meer vrouwen en kinderen in België dakloos worden. De studie, uitgevoerd in vier steden en regio's (Charleroi, Namen, het zuidelijke deel

39 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32488463/>

40 <https://www.eupoliticalreport.eu/fighting-homelessness-in-belgium/>

van West-Vlaanderen en de regio Vilvoorde), toont aan dat er 3.847 daklozen zijn in de vier regio's, van wie een derde vrouw is en een kwart kind.

Als we de voorwaarden uitbreiden naar huisvestingsonzekerheid, hebben we in België 4.394 kinderen geteld die rechtstreeks te maken hebben met de huisvestingssituatie van hun ouders. Ze wonen voornamelijk in opvangcentra voor daklozen, bij familie/vrienden of worden bedreigd met uitzetting.

4.9.5 Denkpistes

Mevrouw Van den Cruyce wijst erop dat de gemeenten op lokaal niveau over een aantal hulpmiddelen beschikken om actie te ondernemen. Allereerst is **het belangrijkste punt een mantra: "meten is weten"**. Zonder kennis van de lokale situatie, de situatie van gezinnen en individuen in moeilijkheden, is het moeilijk om effectieve en efficiënte maatregelen te nemen. Natuurlijk is het altijd mogelijk om maatregelen te lanceren om het welzijn van de jongste kinderen te verbeteren, gezinnen te ondersteunen, hen te informeren, hun levensstandaard te verbeteren enz. Maar we moeten nog steeds de mensen kunnen identificeren die ze nodig hebben en ervoor zorgen dat ze er toegang toe hebben.

De strijd tegen dakloosheid maakt integraal deel uit van het beleid ter bestrijding van kinderarmoede en het sociaal beleid.

Het is ook belangrijk om **vroegtijdige detectie- en interventiemechanismen** in te voeren (zie bijvoorbeeld Vlaamse initiatieven zoals Upstream Vlaanderen⁴¹, vzw Homie⁴², ...). Daartoe bestaan er in Vlaanderen projecten die laagdrempelig advies geven aan gezinnen door middel van geïndividualiseerde begeleiding via gezinscoaches, aangepaste structuren voor jongeren (1 Gezin 1 Plan⁴³, Huis van het kind⁴⁴), peterschap, enz. Dit is belangrijk buurtwerk waarvoor ook **een outreaching beleid** nodig is.

Kinderen zijn de toekomst, dus het is belangrijk om in hun welzijn te investeren!

41 Stroomopwaarts opsporingsproject, uitgevoerd in bepaalde gemeenten in het noorden van het land, via kwetsbaarheidstests op scholen en snelle interventie om te voorkomen dat jongeren voortijdig de school verlaten en dakloos worden.

42 <https://www.vzwhomie.be/>

43 <https://www.1gezin1plan.be/>

44 <https://www.huizenvanhetkind.be/>

5. Conclusie en werkpistes

Tijdens de sessies die gehouden werden tussen 2020 en 2021, en ook in 2023, **hebben de verschillende sprekers die uitgenodigd waren door de Commissie gericht op het uitroeien van kinderarmoede van Sint-Agatha-Berchem een bijzonder licht geworpen op de verschillende aspecten van bestaansonzekerheid en kinderarmoede.** Sommigen hebben tegen heilige huisjes geschopt en strijdbare standpunten ingenomen. Allemaal hebben ze waardevol werk van hoge kwaliteit geleverd om de leden van de Commissie in staat te stellen na te denken over praktische manieren om de situatie van kinderen en gezinnen in onzekere situaties te verbeteren.

Uiteraard weten wij dat de middelen op ons lokaal niveau beperkt zijn. Ondanks de acties op federaal en gewestelijk niveau, volstaat het zoeken naar bijkomende financiering via partners zoals de Koning Boudewijnstichting, privésponsoring of acties zoals "Viva For Life" niet om het gebrek aan middelen in de strijd tegen kinderarmoede te verhelpen, aangezien de noden vandaag zo groot zijn.

Naast wat er al is gerealiseerd in Sint-Agatha-Berchem (en wat hier niet is vermeld), **denken we evenwel dat het mogelijk is om de situatie lokaal te verbeteren** en om bijkomende mogelijke acties voor te stellen. Gemeente, OCMW, vzw's, vrijwilligers... Er zijn veel partners in Berchem die op een of ander niveau **initiatieven kunnen ontwikkelen om te proberen de situatie van kansarme gezinnen en kinderen in onze streek te verbeteren.** Dit moet beginnen met een beter inzicht in de kansarmoede in onze gemeente, waardoor we de gezinnen kunnen identificeren die we kunnen helpen, realistische doelen kunnen stellen en de doeltreffendheid kunnen meten van de maatregelen die we nemen. We kunnen ook gebruik maken van ons Duurzaam Wijkcontract om initiatieven en structuren te lanceren die specifiek verband houden met dit thema in de Moderne Wijk.

5.1 Kinderarmoede in Berchem begrijpen en identificeren

Een van de moeilijkheden bij het aanpakken van kinderarmoede is het verkrijgen van objectieve cijfers. Op nationaal en gewestelijk niveau zijn er wel cijfers, maar op lokaal niveau zijn statistieken zeldzaam. Kinderarmoede verwatert vaak in de cijfers over armoede in het algemeen en armoede bij volwassenen in het bijzonder. Het zou daarom interessant zijn voor het OCMW om een grondige studie te laten uitvoeren over de toestand van kinderarmoede in Sint-Agatha-Berchem.

5.1.1 De balans opmaken van kinderarmoede

Zoals mevrouw Humblet (Observatoire de l'Enfant) en mevrouw Van Den Cruyce (KUL) benadrukten, is het belangrijk om over nauwkeurige gegevens te beschikken om projecten te ontwikkelen met realistische en objectieve verwachte resultaten. Het zou daarom interessant zijn om **een onderzoek uit te voeren op het niveau van de gemeente om de balans op te maken van kinderarmoede**, een beter inzicht te krijgen in de mechanismen ervan en acties te identificeren die op lokaal niveau kunnen worden ondernomen.

5.1.2 Verbeterde opsporing van gezinnen in armoede

Het is vaak moeilijk om gezinnen die in armoede leven te identificeren. Sommige zijn bekend bij de sociale diensten, maar vele andere bevinden zich in een grijze zone. Zoals we zagen tijdens de toespraak van mevrouw Noël (Studie over de non up-take van rechten), blijven almaar meer mensen

in kansarme situaties onder de radar en activeren ze hun rechten niet. Ze gaan soms van de ene status naar de andere, leven in extreme armoede en bevinden zich in een situatie van sociale onderbescherming.

Als men wil vermijden dat men een kind in een precare situatie aantreft wanneer het naar de kleuterschool gaat, is het **dus belangrijk om middelen in te zetten om gezinnen in een precare situatie te identificeren, zodat we hen kunnen ondersteunen en helpen om uit deze situatie te geraken**. Daartoe is het volgende nodig:

- Instrumenten/indicatoren voor kinderarmoede om gezinnen in precare situaties te identificeren;
- Zich richten op sociale woonwijken (Hunderenveld en Moderne Wijk) en achtergestelde wijken;
- Opleiden van potentiële contactpersonen voor deze gezinnen (sociale diensten, administraties, scholen, enz.).

Dit kan gebeuren door samenwerking te organiseren tussen de verschillende spelers in de gemeente: OCMW, Preventiedienst, PMS, scholen, ONE, Comensia, enz.

5.2 Opvang van kinderen en (toekomstige) ouders

Voor al diegenen die werken rond het thema van kinderarmoede komt één punt systematisch naar voren: ze zijn het er allemaal over eens **dat de toegang tot kinderopvang moet worden verbeterd vanaf de jongste leeftijd, en voor moeders zelfs al voor de geboorte**. Er is een proces van integratie en actieve participatie voor ouders nodig. Daartoe moet een voluntaristisch sociaal beleid worden ontwikkeld. Hier volgen enkele acties die op lokaal niveau kunnen worden uitgevoerd:

- Verbetering van de ondersteuning van het ouderschap (in het bijzonder prenatale opvang);
- Het aantal kinderopvangplaatsen vanaf de jongste leeftijd verhogen;
- De toegang tot kinderopvang voor kansarme gezinnen bevorderen en een eerlijker beleid voeren voor de verdeling van de plaatsen;
- Een mix van kinderopvangfaciliteiten aanmoedigen, versnippering van het aanbod vermijden door structuren voor specifieke doelgroepen te creëren;
- Gezinnen aanmoedigen om hun kinderen vanaf de leeftijd van 5 jaar in een school in te schrijven in het kader van de leerplicht.

5.3 De overgang naar school

Naar school gaan is een belangrijk moment voor kinderen in precare situaties, vooral wanneer ze tussen de leeftijd van 0 en 3 jaar geen gebruik hebben kunnen maken van opvangstructuren om hen in staat te stellen te socialiseren en de basisvaardigheden te verwerven om te integreren in de schoolomgeving.

Het is dus belangrijk om **samen te werken met scholen, leerkrachten en opvoeders om te leren hoe deze ongesocialiseerde kinderen kunnen worden opgevangen in een poging om de cyclus van uitsluiting en mislukking op school te doorbreken die bijdraagt aan het fenomeen van generatiearmoede**.

Daartoe kan men:

- Opleidingen organiseren om schoolpersoneel in staat te stellen deze kinderen op te sporen en hen specifiekere ondersteuning te bieden om hun integratie te verbeteren;
- Een rol van aanspreekpunt in scholen in het leven roepen om leerkrachten in dit proces te ondersteunen;
- Samenwerken met de CLB om de best mogelijke psychosociale ondersteuning te vinden, zodat de kinderen hun achterstand kunnen inhalen en beter kunnen integreren in het schoolsysteem.

5.4 Inwerken op de deprivatiefactoren

Zoals we tijdens de presentaties aan de Commissie hebben gezien, hebben verschillende studies **17 items geïdentificeerd die armoede- en deprivatie-indicatoren vormen bij kinderen**. Een kind wordt geacht zich in een situatie van deprivatie te bevinden wanneer het geen toegang heeft tot minstens 3 van deze items. Ter herinnering, deze indicatoren zijn de volgende:

1. Kind - Enkele nieuwe kleren (geen tweedehands)
2. Kind - Twee paar schoenen van de juiste maat
3. Kind - Elke dag verse groenten en fruit
4. Kind - Elke dag vlees, kip, vis of een vegetarisch equivalent
5. Kind - Voor de leeftijd geschikte boeken thuis
6. Kind - Vrijetijdsuitrusting voor buiten
7. Kind - Spelletjes voor binnen
8. Kind - Regelmatige vrijetijdsactiviteiten
9. Kind - Vieren van speciale gelegenheden
10. Kind - Af en toe vrienden uitnodigen om te komen spelen en eten
11. Kind - Deelname aan schooluitstapjes en -feestjes
12. Kind - Vakantie
13. Huishouden - Vervangen van versleten meubilair
14. Huishouden - Geen betalingsachterstanden
15. Volwassenen in het huishouden - Toegang tot internet
16. Huishouden - Goed verwarmde accommodatie
17. Huishouden - Toegang tot een auto voor privégebruik

Zoals we zien, hebben deze items betrekking op veel domeinen van het dagelijks leven, zoals materieel comfort, toegang tot onderwijs, vrije tijd, voeding, toegang tot huisvesting, inkomen, enz. Voor een aantal van deze indicatoren is er al hulp beschikbaar, met name via het OCMW, gemeentelijke infrastructuren (sport- en culturele voorzieningen), via samenwerking met vzw's, enz.

Als we kinderen in precare situaties beter kunnen opsporen, kunnen we overwegen de hulp beter te richten en te versterken om de situatie te verbeteren:

- Meer sociaal-culturele hulp (hulp bij inschrijving in sportclubs, culturele uitstapjes, enz.);
- Materiële hulp (computer, aankoopbonnen, kleding, enz.);
- Voedselhulp (het verstrekken van maaltijden, toegang tot de sociale kruidenierszaak, enz.);
- Hulp bij huisvesting (premies, opknappen van woningen, enz.);

- De toegang tot FR/NL bibliotheken vergemakkelijken;
- Een uitleendienst voor kinderen organiseren;
- Enz.

5.5 Opzetten van een specifiek plan voor sociale begeleiding van kwetsbare gezinnen

Meer in het algemeen zou een specifiek plan voor sociale bijstand kunnen worden opgesteld voor eenoudergezinnen of grote gezinnen in preciaire situaties. **Dit plan zou zowel materiële hulp als begeleiding kunnen omvatten, waarbij de gezinnen door verschillende instellingen en verenigingen worden ondersteund.** Het doel zou zijn om gezinnen zoveel mogelijk te ontlasten op materieel vlak, om moeders en vaders in staat te stellen hun rol als ouders te vervullen en vooral om kinderen in staat te stellen zich te ontwikkelen in een minder onzeker klimaat en zo beter te integreren in het onderwijssysteem. Dat is mogelijk in de vorm van:

- Begeleiding of coaching voor de ouder(s) (sociaal, psychosociaal, ouderschapsondersteuning, taalcursussen, enz.), waarbij wordt gestreefd naar *empowerment* van de individuen;
- Opvang van het kind/de kinderen in de opvangstructuren en/of begeleiding op schoolniveau zodat ze integreren en geen achterstand oplopen;
- De oprichting van een 360°-netwerk van partners (gezondheidszorg, vrije tijd, ONE, OCMW, vzw's, enz.) om alle problemen te bestrijken waarmee gezinnen in kansarmoede te maken krijgen;
- Een praktische memo opstellen, in kaart brengen van instellingen, hulp en partners in de gemeente, of zelfs een website;
- Vrijwilligers vinden om gezinnen te helpen/begeleiden;
- Originele of bestaande projecten (zoals het MIRIAM-initiatief⁴⁵) op het grondgebied ontwikkelen.

5.6 Het huisvestingsprobleem

De gemeente en het OCMW van Berchem beschikken over weinig woningen (beperkt verhuurpark), buiten de noodwoningen. De sociale woningen zijn eigendom van Comensia en worden beheerd door de OVM. Afgezien van de renovatiewerkzaamheden die in de Moderne Wijk worden uitgevoerd om ongezonde en/of leegstaande woningen te herstellen, zal het sociale woningbestand in de gemeente op korte tot middellange termijn geleidelijk aan worden uitgebreid. Het OCMW heeft zich verbonden tot een aantal noodhuisvestingsprojecten in de gemeente. Gezien de vraag en de noden is dit een noodzaak. Verschillende sprekers benadrukten ook de noodzaak om over voldoende woningen van dit type te beschikken om noodsituaties op te vangen. Ten slotte zullen er in de gemeente een aantal nieuwe sociale en goedkope woonprojecten worden gebouwd door semi-openbare of gewestelijke instanties. Het gemeentebestuur en het OCMW kunnen ook waakzaam zijn wanneer er zich een gelegenheid voordoet om een woning te verwerven, uiteraard afhankelijk van de financiële

45 <https://www.mi-is.be/fr/miriam>

beperkingen en de mogelijkheid om subsidies te verkrijgen. Deze hefboom zal maximaal gebruikt worden om dit specifieke aspect van kansarmoede te verbeteren.

Een mogelijke optie op het vlak van huisvesting zou zijn om particuliere eigenaars aan te moedigen om kwetsbare gezinnen op te vangen en sociale tarieven aan te rekenen. Dit is geen gemakkelijke taak, aangezien huiseigenaars vaak weinig of geen vertrouwen hebben in sociale uitkeringsgerechtigden. Bovendien zijn veel kleine eigenaars afhankelijk van de huur om hun inkomen of pensioen aan te vullen, dat vaak ontoereikend is, en als ze geconfronteerd worden met een huurder die niet meer betaalt, kan dat ernstige gevolgen hebben. Misschien moeten we hier stimulansen voor vinden, financiering om woningen op te knappen, om de betaling van de huur te garanderen of om kwetsbare gezinnen te helpen om de huur te betalen. Een Sociaal Verhuurkantoor (SVK) is een belangrijke stap voorwaarts.

5.7 Anticiperen op demografische veranderingen in de gemeente

Uit analyse van demografische statistieken blijkt dat **de bevolking van Berchem jonger en diverser wordt en dat het aantal gezinnen met kind toeneemt. Dit brengt nieuwe behoeften met zich mee op het vlak van kinderopvang, onderwijs, openbare infrastructuur, aanbod van aangepaste huisvesting, enz.**

Daarbij komt nog de sociale situatie van de inwoners, die fragieler wordt, met een aanzienlijke stijging van het aantal leefloongerechtigden, en we mogen niet voorbijgaan aan de langetermijneffecten van de crisis rond de covid-19-pandemie, vooral voor jongeren (schoolverlaters).

De samenstelling van onze bevolking verandert ook door de intragewestelijke migratie en de komst van gezinnen uit de armere Brusselse gemeenten.

Het zal dus belangrijk zijn om te anticiperen op deze verschillende factoren, vooral in een periode van een streng begrotingsbeleid. De besparingen die we nu zouden kunnen realiseren door bepaalde investeringen uit te stellen die bedoeld zijn om een populatie te begeleiden die zich in een precare situatie bevindt of dreigt te bevinden, zouden op lange termijn gevolgen kunnen hebben en in de toekomst veel grotere inspanningen noodzakelijk kunnen maken.

5.8 Het probleem van de non take-up van rechten

De lokale overheid zou moeten nagaan waarom mensen geen gebruik maken van hun rechten. Dit is een moeilijk te omvatten onderwerp omdat er veel oorzaken zijn: materiële (moeilijkheden om zich te verplaatsen, digitale kloof, enz.), culturele (schaamte om hulp te vragen, taalproblemen, enz.), institutionele (duur en complexiteit van procedures), enz.

Bij dit proces moeten alle spelers op het gemeentelijke grondgebied betrokken worden: OCMW, lokale steunpunten, vzw's, de Preventiedienst van de gemeente, leden van de Sociale Coördinatie, Sociale Cohesie van Sint-Agatha-Berchem, Lisa-buurtsteunpunten, enz. Het moet mogelijk zijn om mensen beter te informeren over hun rechten, bepaalde administratieve procedures te vereenvoudigen en hen te begeleiden.

Daartoe zal het interessant zijn om te kijken naar het werk dat momenteel wordt uitgevoerd in het kader van het project Town Care Manager door het OCMW, dat de kwestie van non take-up van

gezondheidsrechten centraal heeft gesteld, en om er inspiratie uit te putten, of de aanwerving van een openbare informaticaspecialist die als taak heeft om digitaal kwetsbare mensen te helpen.